

VILÁGPOLITIKA

Rendszer és jelenség

A magyar belpolitikát egy ideje két állandósult szókapcsolat versengése határozza meg részben a sajtóban, és főleg a közösségi médiában. Ha a két szókapcsolatot leegyszerűsítjük egy-egy szóra, akkor azt láthatjuk, hogy a „jelenség” küzd a „rendszerrel”. Bővebben a „Magyar Péter jelenség” az „Orbán rendszerrel”.

Az utóbbit a nemzeti együttműködés rendszerének nevezte el eredetileg a létrehozó kormányzó politikai erő. Hivatalosan a „Nemzeti Együttműködés Nyilatkozatában” jelent meg, amelyet a Fidesz–KDNP kétharmados többségével megalkult Országgyűlés 2010. június 14-én fogadott el. Politikai termékről van tehát szó, melynek a célja az volt, hogy a teljes magyar társadalom összefogásával új politikai, társadalmi és gazdasági korszakot nyisson. Ez az írás nem elegendő, és főként nem alkalmas arra, hogy számba vegye a meghirdetett politikai erő sikereit és kudarcait a megvalósítás során, vagy akár csak megrajolja a NER termék-életgörbéjét. Megelégszünk tehát annyival, hogy elismerjük: a „Nemzeti Együttműködés Nyilatkozata” mindenki számára megismerhető és szabadon vitatható, törvényi erőre emelt kormányprogram volt. Nehéz lenne letagadni, hogy szerepet játszott a Fidesz–KDNP további három (ráadásul szintén kétharmados) parlamenti választási győzelmében. Voltak hát szebb napjai a NER-nek, ami azonban mára már annyira megfakult, hogy a kitalálója sem hivatkozik rá. Átadta a helyét a közbeszédben a sokak számára pejoratív értelmű „Orbán rendszernek”. Ez ellen küzd most a „Magyar Péter jelenség”.

Bizonyára Magyar Péter is érdekes jelenség. Azt azonban már nem írnám le róla, hogy fenomén, pedig ez ugyanazt jelenti idegen szóval. Azért nem nevezném fenoménnek, mert annak a magyar értelmező szótár szerint van „tehetség” jelentése is. Márpedig amiben ő eddig

megcsillantotta a tehetségét, az engem – bevallom – kifejezetten taszít.

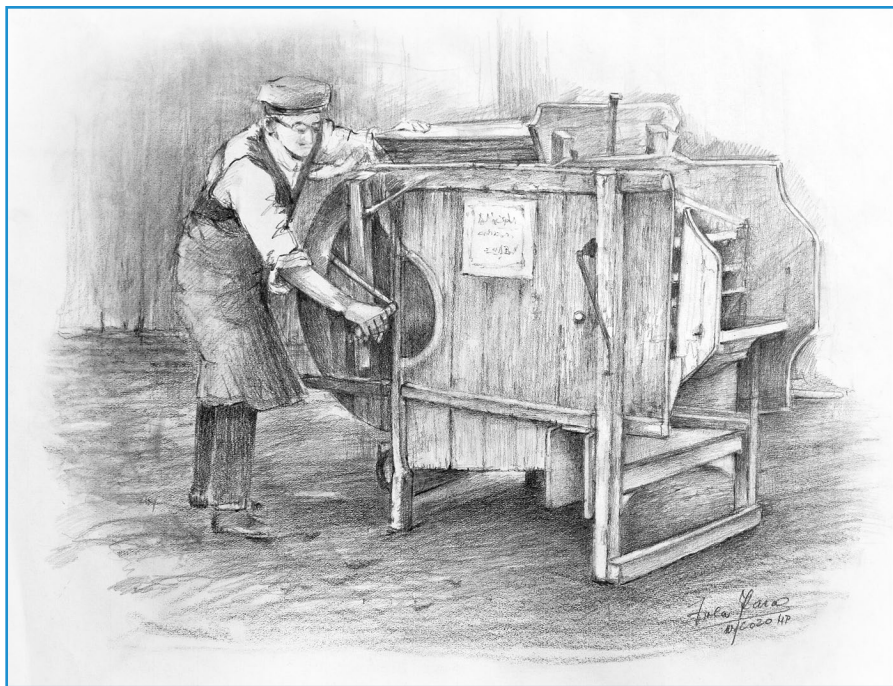
Sokkal jobban érdekel az a jelenség, ahogyan a „Magyar Péter jelenség” viaskodik az „Orbán rendszerrel”. Nem a kommunikáció mindkét oldal részéről időnként megmutatkozó személyeskedő, alpári stílusára gondolok. Pedig a politikai közbeszéd ilyen szintre süllyedése is megérne akár több elemzést is. Ehhez azonban szakember kell, és én nem vagyok az. (Remélem, azért egyszer elvégzi egy hiteles szakértő – szívesen elolvasnám.)

A politikai küzdelmek történetének – a rengeteg változás ellenére – van két viszonylag stabil eleme. Az egyik a politikai párt. Röviden és nagyon leegyszerűsítve: politikai párt nélkül ma sem létezik demokratikus választójogi rendszer és parlamenti jogalkotás. A másik a pártprogram. Nézetem szerint a pártprogramnak kettős szerepe van a parlamenti demokráciákban. Segít megnyerni a választót, és győzelem esetén a megvalósuló kormánypolitika vezérfonalát adja. Mondhatjuk tehát, hogy fontos. Úgy írnám le egy szokatlan hasonlattal: hogyha a kormánypolitika az ország pénze, akkor annak (arany)fedezete a választópolgároknak kötelezvényként előre átnyújtott pártprogram. A program-fedezettel alátámasztott kormányzás hiteles, az ettől eltérő nem.

Amikor még csak forgattam ezt az írást a fejemben, egyik éjszaka felébredtem, mert egy versikével álmodtam. Reggel utána is néztem, hogy honnan kúszhatott a fejembe. De először a mi, és majd utána a honnan.

„Árokparton ül egy hörcsög,
Eljön az követünk, Börcsök!
Ű mönti mög jaz magyar honyt,
Ha elmondi jaz porogmonyt!”

Ez bizony nem más, mint egy ún. kortes vers töredéke. Hogy ránk maradt, azt Móra Ferencnek köszönhetjük. Ő idézte fel „Gergelynapi harangszó” című novel-

Szóró. Magtisztítás

lájában. „Penecilus” Börcsök Sándor létező személy volt, az egykori Szeged és a körülvevő tanyavilág gyermeke. Ahogy Móra írja, a szegediek Tisza Lajos boszszantására 1883 körül elindították vele szemben követnek (országgyűlési képviselőnek). Az ő kampányának eszköze volt az idézett kortes vers.

Nem tudom, hogy akkoriban okosabbak vagy butábbak voltak-e a szegedi választópolgárok, vagy általában a magyar emberek. Az azonban biztos – a kortes vers is ennek bizonyítéka – miszerint „porogmony” (program) nélkül nem küldtek követet az ország házába azzal a feladattal, hogy mentse meg a magyar hont.

Jobban belegondoltam az aranyfedezetű pénzes hasonlatomba, és nem lettem vidámabb. Tényszerűen meg kell állapítanom ugyanis, hogy bár a Bret-

ton Woods-i rendszer (röviden az aranyfedezetű pénz) Nixon elnök jóvoltából összeomlott, a világ forog tovább. Miért ne készülhetne akkor egy politikai erő program-fedezettel alá nem támasztott kormányzásra?

Azzal a jelenséggel kell tehát szembenéznünk, hogy – amennyire én a magyar politikatörténetet ismerem – most először próbálják a magyar választókat fedezet nélküli pénzzel kifizetni, vagyis program nélkül hatalomra jutni. Jövőre, a választások után kiderül, hogy ez sikerül-e vagy nem. Azt viszont most is tudjuk, hogy az aranyfedezet nélküli pénz sokkal bizonytalanabbá tette a világgazdaságot, és így az emberek életét is. Attól tartok ez vár ránk, ha lemondunk a „porogmonyról”.

Folytatás a 3. oldalon

VILÁGPOLITIKA

Füge a Nyugatnak, vagy új világrend?

Legkésőbb Donald Trump második elnökségének kezdete óta szokás lett azt mondani, hogy kitört a világ a megszokott kerékvágásból, vagy hogy felfordulnak az erőviszonyok. De míg a világ óriásai erőfitogtatással kísérlék elrejtetni azt a tényt, hogy vetélkedésük még eldöntetlen, az egyik óriás elképesztő tempóban építi ki befolyását a világban. Lehetetlen kiszámítani azokat a változásokat, melyek a szeptember eleji Sanghaji Együttműködési Szervezet csúcstalálkozója és a pekingi katonai parádé által be fognak következni. Apró példaként Szlovákia szolgálhat.

Már az unalomig ismételteti a világ sajtója, hogy Magyarország a kínai (e-) autóipar európai főhadiszállásává vált. De most hirtelen a pekingi vezetés érdeklődésének középpontjában Szlovákia áll. Az EU-nak már nem csak Magyarországra, hanem északi szomszédjára is figyelnie kell, ha arról szól a vita, hogyan lehet fékezni Kína gazdasági betörését az Öreg Kontinensen.

Robert Fico szlovák miniszterelnök „Brüsszel-pukkantásban” lassan leelőzi Orbán Viktor magyar kollégáját. 2024.

november elején „új stratégiai partnerséget” hozott haza Pekingből: Hszi Csin-ping kínai elnök megígérte, hogy „erős” kínai vállalatokat fog ösztönözni arra, hogy Szlovákiában fektessenek be. Ugyanakkor néhány hónapon belül sikerült magára haragítani a legtöbb európai szövetségesét. Talán Orbán kivételével: Közös érdekük, hogy harcoljanak kivételes helyzetükért, ami az orosz energia vásárlását illeti. Közös ellenfelük e cél elérésében Ukrajna, főleg a Barátság-kőolajvezeték elleni támadásai miatt. De lehet hogy Szlovákia már megoldottnak látja a problémát: Kína erősíti az együttműködést Szlovákiával olyan területeken, mint az új energia, a közlekedés és a logisztika.

Robert Fico sok szempontból hasonló szerepet tölt be, mint Orbán Viktor. Pártját, a Smer-t, októberben ki fogják zárni az Európai Szocialisták Pártjából, hasonló körülmények között, mint 2021-ben a Fidesz elhagyta az Európai Néppártot. Még az is elképzelhető, hogy Fico csatlakozik Orbán jobboldali Patrióta-frakciójához.

Folytatás a 2. oldalon

KELET-KÖZÉP-EURÓPA

A visegrádi együttműködés jövője?

A V4-es együttműködés a magyar-lengyel viszony függvénye, mert ez a két ország a csoport motorja. Márpedig a kétoldalú politikai kapcsolatok jelenleg rossz állapotban, mondhatni mélyponton vannak. Ma nehéz elképzelni, hogy a V4-ek „virágkora” visszatérjen.

A 2015-ös lengyelországi választásokon győztes nemzeti konzervatív Jog és Igazságosság (PiS) párt és a Magyarországon akkor már öt éve kormányzó Fidesz elnöke, Jaroslaw Kaczyński és Orbán Viktor röviddel a választás után a lengyel-szlovák határ menti Nedecen (Niedzica) találkoztak. Kaczyński győzelmével a két hasonló színezetű kormány előtt új távlatok nyíltak.

Igaz, hogy 2011-ben, amikor az első félévben Magyarország, a második-

ban Lengyelország töltötte be az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztségét, Kaczyński régi riválisa, a 2011 őszén újraválasztott Donald Tusk még jó viszonyt ápolt Orbán Viktorral, pártaik egyaránt az Európai Néppárt (EPP) tagjai voltak. Az uniós elnökség varsói átadásakor Orbán egy tokaji szamorodni-val töltött tölgyfahordóval ajándékozta meg Tuskot, míg utóbbi ezt egy díszkarddal viszonzta, a közismert mondásra utalva: „Lengyel, magyar két jóbarát / Együtt harcol, s issza borát”.

Kaczyński és Orbán nedeci találkozásán azonban hírek szerint – jöllehet erről a nyilvánosság előtt nem beszéltek – szóba került egy vitás kérdés is: a magyar-orosz viszony. Kaczyński ezt bírálta,

Folytatás a 3. oldalon

HATÁROK NÉLKÜL

Fesztiválon innen és túl
– Összetartozás és felelősség

Szeptemberre hajtott a naptár. Be-fejeződött a fesztiválszezon, utolsókat rúgják a szabadtéri koncertek, vége a nyárnak. Régen beszéltek annyit pro és kontra a „fiatalok” – mintha így, általánosítva ennek a szónak sok értelme lenne – szórakozási szokásairól és leginkább politikai megnyilvánulásairól. Választás közeledik, még a szokásosnál is hevesebbnek ígérkező kampánnyal, nem véletlen, hogy szinte mindent e szemüvegen keresztül látunk (és láttatnak velünk). E hasábokon most arra teszünk kísérletet, hogy kissé túltekintsek mindezen, és két szempontot ajánljak a gondolkodásra a témában, elsősorban egymáshoz való viszonyulásunkról, a társadalom reakcióiról. „Összetartozás” és „felelősség” – ez lesz a két kulcsszavunk.

Bejárta a közösségi média bizonyos szegmensét a délvidéki Kishegyesről a magyar könnyűzenei világba lassan két évtizede berobbant Rúzsa Magdolna gyergyószentmiklósi fellépésének egy részlete. A koncert egy pontján az énekesnő így fordult a székelyföldi hallgatósághoz: „Nagyon ritkán szoktuk megvergetni egymás vállát, pedig kell. És jó megdicsérni a másikat, jó azt mondani, hogy nagyon jó, hogy vagytok, hogy kitartotok, hogy őríztek azt, akik vagytok, és hogy ilyen erős bástyák vagytok. És legyetek minden nap nagyon büszkéek magatokra, mert itt nehezebben csap a kalapács. Nagyon büszke vagyok, hogy én is egy lehetek közületek, egy határon túli magyar, aki pontosan érzi, hogy hogy dobban a szívetek.” E szavakhoz aligha kell kommentárt fűznünk – énekes és közönsége még szorosabb egymásra találására és összetartására sem. A közönséggel persze másféle viszony is építhető – ezt leginkább a „leereszkedő nevelés” szókapcsolattal tudnám leírni.

Magyarok Felvidéken

A Budapesten született, alternatív színházakban pallérozódott Péterfy Bori például – egy később a közösségi médiafelületről eltávolított videójában – „Komárnóba” invitálta telefonon a beszélgetés képzelt résztvevőjét, felvilágosítva arról, hogy a helyszín kiválónak ígérkezik, hiszen az már Európa. Szemben persze a diktatórikus és nyilván Európán kívüli Magyarországgal. Hogy az észak-komáromi magyarság mekkora szeretettel fogadta az énekesnőt, arról nem kaptunk hírt. Azt viszont tudjuk, hogy utóbbinak illene a magyar fővárosból nem egy ismeret-

len galaxis tagjaként tekinteni a Felvidéken élő magyarokra. Akkor különösen nem, ha dédapja a nagyszerű költő, Ápriliy Lajos, nagyapja a nem kevésbé kiváló Jékely Zoltán, édesapja pedig Péterfy László szobrászművész. Jóindulattal feltételezzük, hogy amikor a művészről azt hallja: „A tavasz jött a partalan időben / s megállt a házsongárdi temetőben”, akkor nem Cluj-Napocára, hanem Kolozsvárra gondol; a maros-szentimrei református templomot, ahol „velünk dalolnak a padló alatt, / kiket kiírtott az idő durván, gazul”, nem Sântimbru keresi; és édesapja szülőfaluját is inkább Nyárádselyén és nem Şilea Nirajuluin találja meg. S ha legközelebb ismételt meghívást kap a Bálványosi Szabadegyetemre – ahol elmondása szerint a napközbeni előadások során „szellemi sötétséget” szokott tapasztalni –, talán gondolkodása is kissé tisztul a Băile Tuşnad-i levegőn.

Felelősség és identitás

A felelősség kérdése persze nemcsak az azok iránti szolidaritásban nyilvánul meg, akiknek nehezített pályán kell megtartaniuk önnön identitásukat. De az anyaországban belül, egymáshoz való viszonyulásunkban is. Abban is, hogy a színpadról elhangzott mondatok és látványelemek már nem csupán néhány száz vagy ezer ember – bár az sem lenne kevés –, hanem a közösségi médiát használó százezrek és milliók tudatáig jutnak el. A művésznak éppúgy joga van politizálnia, ahogy bármely állampolgárnak, és ha úgy érzi, felelősségének is tekintheti az iránymutatást. De aligha létezik épeszű ember, aki az irányt az „akasztás”, vagy a látványos performanszokba öltöztetett ál-öngyilkosságok felé jelölné ki. A „Tégy a gyűlölet ellen” mondat persze már történelmileg foglalt – hogy azt általában a legcinkosabb gyűlölet hordozói foglalták le maguknak, nem szükségszerű, de talán nem is véletlen. Nem jó hír, hogy mintha a különböző politikai szereplők, a *mainstream* és még inkább a közösségi média mintha nem érezné a veszélyt, vagy mintha szándékosan fokozná a feszültséget. Jó hír, hogy érezhetően olyan zenészek is tömegeket tudnak megmozgatni itthon és az egész Kárpát-medencében, akik előadásuk kulturális színvonalával törnek utat a nyilvánosságba és ütik át a hallgatás falát. Önmagukat és a lényegüket adják. Az alkotásoktól elvárt katarzis pedig így és ekkor sem marad el.

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

VILÁGPOLITIKA

Füge a Nyugatnak...

Folytatás az 1. oldalról

Érdemes két sajtóidézet erejéig bemérni Fico magyarországi megítélését. A kormánypárti Mandiner emlékeztetett arra, hogy „a szlovák kormányfőt egyre több kritika érte, amiért közledek Vlagyimir Putyin orosz és Hszi Csin-ping kínai elnökhöz.” Az ellenzéki 444-ben a laza fogalmazásairól elhíresült Szily László pedig így fogalmazott: „A mostani döntés előtt az volt az utolsó csepp a pohárban, hogy Fico elment Putyinnal jattolni a győzelemnapi moszkvai ünnepségek idején, majd szeptemberben Pekingben Hszi Csinpinggel és Aljakszandr Lukasenkával parolázott.”

„Szeptemberben Pekingben” sokkal többen paroláztak egymással, Kína meghívásának összesen 26 állami vezetőt eleget, köztük Fico is (az Orbán-kormányt „csak” Sziijjártó Péter külügyminiszter képviselte). „Az autoriter vezetők nagy összejövedele lett a ... pekingi díszszemle, amelyen a második világ-háború lezárásának 80. évfordulóját ünnepelték”, írta a „Népszava”. Az ellenzéki napilap egy érdekes részletre hívta fel a figyelmet: „Ez volt az első alkalom, hogy Vlagyimir Putyin orosz és Hszi Csin-ping kínai államfő együtt mutatkozott a világ legkeményebb diktatúrája, Észak-Korea vezetőjével. Hármában még soha nem találkoztak.” Hszi a nyugati világrend legfőbb ellenfeleként lépett fel, legfontosabb üzenete az volt, hogy Kína egy „többpólusú világrendet” képvisel, amely kifejezetten magába foglalja a globális Dél érdekeit.

A „Mandiner”, a „Népszava” kormánypárti ellenpólusa ugyanazokat az üzeneteket olvasta ki a kínai rendezvényekből: „A Sanghaji Együttműködési Szervezet csúcstalálkozóján és az azt követő pekingi tárgyalásokon Oroszország és Kína stratégiai partnersége megerősítésével jelezte: változóban van a globális hatalmi dinamika.” A lap Salát Gergely Kína-szakértőt idézte. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékvezető docense szerint a kínai–orosz partnerség, amelyet más országok, például India és Észak-Korea részvétele is erősített, „egy nagy felmutatott középső ujj a Nyugatnak”.

Egy tévedést eleve ki lehet iktatni: Az új front körülbelül olyan egységes, mint a közös NATO-tagságon alapuló transzatlanti együttműködés. Nem keltenek Trump kiszámíthatatlan vámtámadásai ahhoz, hogy a „szövetségesek” megharagudjanak egymásra. Szeptember elején még úgy tűnt, hogy Észak-Korea és Oroszország között nem lehet nézeteltérés. Putyin köszönetet mondott Kimnek az észak-koreai csapatok „bátor

bevetéséért” Ukrajnában, és Kim „testvéri kötelességének” nevezte Oroszország további katonai támogatását. De ez csak a felszín, írta az ukrán származású Olena Guseinova egy tanulmányban, melyet a Friedrich Naumann Alapítvány számára készített. Ezek szerint Kimet egyre jobban dühíti a két ország egyenlőtlen kapcsolata, a katonai támogatás ugyanis eddig nyilvánvalóan kevés gazdasági előnyt hozott Észak-Koreának. A jelentés szerint Észak-Korea eddig mintegy 9,8 milliárd dollár értékű fegyverrel, lőszerrel és csapatokkal látta el az orosz fegyveres erőket az Ukrajna elleni háborúhoz. A közvetlen orosz támogatás összértéke viszont legfeljebb 1,2 milliárd dollár értékű.

Néhány hónappal a pekingi sokadalom után Donald Trump is szeretne Kínába utazni. Természetesen az amerikai elnök nem fog részt venni katonai díszszemlén a Tienanmen-téren, hanem rendezni szeretné a két szuperhatalom kapcsolatát. Ha az érdekeket veszszük figyelembe, akkor összejöhet, hogy Trump előbb Szöulban találkozik Hszi Csin-pinggel. Dél-Korea fővárosában rendezik ugyanis október végén/november elején az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés (APEC) csúcstát, amelynek Kína Tajvan miatt ugyan nem tagja, de Hszi mégis kapott meghívót.

Az amerikai elnök közösségi oldalán („Truth Social”) elégedetten számolt be egy hosszabb telefonbeszélgetésről, melyet Hszivel folytatott. Szerinte, „nagyon produktív” volt, és több kérdésben előrelépést értek el. Általános megfogalmazásban Kína is lát pozitívumot. A nézeteltérések egy viszonylag kisebb témán mutatkoztak. Míg Trump szerint Hszi zöld utat adott a kínai TikTok közösségi média amerikai leánycégének megvásárlására, addig a pekingi külügyminisztérium közleményében bonyolult fogalmazott: „Kína álláspontja a TikTok kérdésében egyértelmű: a kínai kormány tiszteletben tartja a szóban forgó vállalat kívánságait, és örömmel látná, ha a piaci szabályokkal összhangban lévő produktív kereskedelmi tárgyalások olyan megoldáshoz vezetnének, amely megfelel Kína törvényeinek és szabályozásainak, és figyelembe veszi mindkét fél érdekeit.” Az utolsó mondat egyértelmű: „Az amerikai félnek nyílt, tisztességes és megkülönböztetésmentes környezetet kell biztosítania a kínai befektetők számára.” Végül mégis sikerült a „US-TikTok”.

Ami a kínai befektetőket illeti, Szlovákia – mint Magyarország – vitathatatlanul jobb környezetet kínál, mint az Egyesült Államok.

MARTOS PÉTER

POSTALÁDÁNKBÓL

A recensens megemlíti, hogy Béla, vagyis az ARP kiadvállalat finanszírozta a „Magyar Füzetek, Adalékok az újabb kori magyar történelemhez” c. sorozatot. Én vele voltam Párizsban, 1983 októberében, amikor egy munkaközösség, amelyen Béla elnökölt, és amelyen jelen voltak Kende Péter, Kemény István, Schöpflin Gyuri, és Fejtő Ferenc, tárgyalta a sorozatot.

A negyedik kötet a sorozatban, amelyen Kende Péterék dolgoztak, a *Zsidóság az 1945 utáni Magyarországon* címet viselte. A kézirat négy tanulmányt tartalma-

Hozzászólás: Király Béla

zott elismert szakértők tollából. A négy specialista Kovács András, Karády Viktor, Várdy Péter, és Sanders Iván voltak. Béla hümmögött-hámmogott, és nem volt hajlandó a kötet kiadását elfogadni, mert mint magyarázta, a téma még mindig kényes. Négyszemközt az értekezlet után azt mondta nekem, hogy a könyv egyoldalú, mert nincs egy tanulmány a könyvben a zsidókról az ÁVH-ban. 1984 márciusában, amikor Kende Péter, aki a bevezetőt írta a

könyvhöz, levélben kérte Bélától a könyvhöz adandó pénzt, mivel az a sorozatban jelenik meg, Béla felrobbant, hogy a könyv engedélye nélkül jelenik meg, és nem volt hajlandó kifizetni Kendének a megígért pénzt. Ennek ellenére a könyv megjelent Párizsban 1984-ben.

A rezsimváltás és hazaköltözése után azonban Béla hazugul azt állította, hogy a *Zsidóság* kötetet az ARP adta ki. Bizonyítékul lásd, hogy a 2004-ben kiadott emlé-

iratában, *Amire nincs ige*, a 431. oldalon listázza az ARP magyarul kiadott könyveit, és a 4-es szám alatt megtalálható a *Zsidóság*...

Hogy ezt miért tette? Gondolom azért, mert 1993-ban kitüntették mint a Világ Igazát, mert zsidó muszmosokat mentett meg az ukrainai Proszkurovban, és az 1984-es Magyar Füzetek kiadvánnyal is tündökölni akart, hogy mennyire filozemita. Persze, a proszkurovi zsidómentés is egy nagy hazugság és ezzel kapcsolatban hamarosan meg is fog jelenni egy írásom.

PÁSZTOR PÉTER

A visegrádi együttműködés jövője?

Folytatás az 1. oldalról

és különösen nehezményezte, hogy a magyar kormány bevonta az oroszokat a stratégiai fontosságú paksi atomerőmű bővítésébe. Ez a nézetkülönbség azonban akkor még nem okozott törést a két kormány kapcsolatában.

Tusk 2014 decemberétől, miniszterelnöki pozícióját feladva, az Európai Tanács, majd 2019 novemberétől az Európai Néppárt elnöke lett. Ebbeli minőségében, akkor már Orbán ádáz ellenfeleként fontos szerepe volt a Fidesz távozásában az Európai Néppártból (ahová Orbánt még Helmut Kohl hívta meg), majd visszatért Lengyelországba, hogy a 2023-as választáson az ellenzéki koalíció élén visszavegye a hatalmat a Brüsszelben ferde szemmel nézett PiS-től, amely, bár megnyerte a választást, koalíciós társ híján kénytelen volt átengedni a kormányrudat.

A PiS egészen az Ukrajna ellen indított 2022. február 24-i teljes körű orosz támadásig tartózkodott az Orbán-kormány nyílt bírálattól. A lengyel politikum és társadalom számára különösen csalódást keltő volt, hogy a magyar kormány az orosz agresszió után nem állt ki Ukrajna mellett, bár nyíltan elítélte a támadást, és azóta is jelentős humanitárius segítséget nyújt Ukrajnának. A magyarok iránti hagyományos lengyel szimpátia jelentősen visszaesett.

Azóta az ukránok iránti rokonszenv Lengyelországban is csökkent, részben a kapcsolatokat megterhelő történelmi sérelem, az ukrán nacionalisták által a

második világháború idején a volhíniai és kelet-galíciai lengyel civil lakosság ellen elkövetett népirtás ügye rendezésének ukrán halogatása miatt.

A 2023 decemberében hivatalba lépett újabb Tusk-kormány törvénysértő intézkedései is mérgezték a magyar-lengyel viszonyt. Tusk végleg fel akarja számolni vagy legalább úgy meggyengíteni a nemzeti konzervatív ellenzéket, hogy az ne kerüljön többé a hatalom közelébe. Ezt ő „harcoló demokráciának” nevezi, melyhez törvénytelen eszközök alkalmazását is megengedhetőnek tartja.

Eközben Brüsszel hallgat. Olyan törvénysértések esetében sem szólal meg, amelyek miatt egy jobboldali kormány ellen már jogállamisági eljárást indított volna. A még a PiS-kormány ellen indult jogállamisági eljárást is leállította, és újraindította az előző kormány idején zárolt uniós kifizetéseket.

Ursula von der Leyen bizottsági elnök a lengyel-belorusz határon tett látogatásán dicsérte az ott épült lengyel acélkerítést, és uniós pénzügyi támogatást is ígért a határvédelemhez. Ellenben Magyarország a déli határkerítéséhez, hiába kérte, semmilyen uniós támogatást nem kapott. Ez a kettős mérce tipikus példája: az orosz–fehérorosz határon álló kerítés „jó”, a szerbiai határon emelt magyar kerítés ellenben „rossz”. Mi több, az Európai Bíróság egy összegben 200 millió eurós és további napi 1 millió eurós pénzbírságot is kirótt Magyarországra a menekültügyi eljárás megsértése címén. Magyarország ezt

nem hajlandó kifizetni, de levonják a neki járó uniós pénzekből. Lengyelországot a Magyarország elleni brüsszeli intézkedéseket rendre megszavazza.

A lengyel és magyar álláspont a biztonságot érintő több fontos európai ügyben szemben áll egymással. A két kormány vizsgálja és a geopolitikai konfrontáció megnehezíti az együttműködést minden olyan egyéb kérdésben is, amelyben egymásra lennének utalva.

A V4-es kooperáció, amely társadalmi, kulturális és alacsonyabb politikai szinten továbbra is működik, csak legfelsőbb kormányzati szinten nem, nem állhat helyre mindaddig, amíg a lengyel vagy magyar kül- és biztonságpolitika – akár egy kormányváltás révén – meg nem változik, vagy az orosz-ukrán háború véget nem ér, miáltal új geopolitikai helyzet alakul ki.

Lengyelországban nem zárható ki egy kormányváltás még a 2027-ben esedékes parlamenti választás előtt, mert a liberális-baloldali koalíció ingatag, és Tusk társadalmi támogatása visszaesett. Az augusztusban hivatalba lépett új államfő, a PiS által támogatott Karol Nawrocki erős ellensúlyt képez a kormánnyal szemben. Kilátásba helyezte minden, általa ellenzett törvényjavaslat vétőjét, amit a parlamentnek lehetetlen lesz felülbírálnia, mert a koalíciónak nincs meg az ehhez az alkotmányban előírt 3/5-ös többsége.

Tusk már az első vétó után bejelentette: rendeleti úton fogják bevezetni a kifogásolt törvényt. Miután kormánya

Érett már a gabona?

nem fogadja el a számára hátrányos alkotmánybíróági és legfelsőbb bírósági döntéseket, mert álláspontja szerint a PiS kormányzása idején bekerült új tagokat illegálisan nevezték ki, Brüsszel pedig jótékonyan „félrenéz”, várhatóan a megvétózott törvények rendeleti úton történő bevezetése sem fog akadályba ütközni.

A jövő évi magyarországi választáson Brüsszel és Lengyelország által is remélt kormányváltásnak jelen állás szerint kevés a valószínűsége. De ha a magyar ellenzék vezető ereje, a Tisza párt mégis kormányra kerülne, az sem jelentené a V4 újjáéledését, miután Magyar Péter pártelnök szorosan követi a brüsszeli irányvonalat, amelyben a visegrádi csoportnak nincs helye.

Orbán Viktor és Szijjártó Péter külügyminiszter mindazonáltal nagy reményeket fűz a V4-ek újjáéledéséhez, az új lengyel elnök támogató nyilatkozatai és az október 3–4-i (lapzártánk után történő) csehországi parlamenti választások miatt is, amelyeket minden előrejelzés szerint Orbán régi szövetségese, Andrej Babis korábbi kormányfő pártja fog megnyerni a jelenlegi liberális cseh kormánnyal szemben, amely számára nem fontos a V4-es együttműködés. Szlovákiát pedig nem kell meggyőzni, eddig is a V4 híve volt.

T. KOVÁCS PÉTER

Rendszer és jelenség

Folytatás az 1. oldalról

Nem kötelező ugyan, de tény, hogy aki helyzetelemzésbe bocsátkozik, attól elvárják az esélylatolgatást is. Rászoktatta az embereket a sajtó és a közösségi média. Ezekkel azonban van egy komoly baj. Ismert mondás, hogy soha nem hazudnak annyit, mint háború idején és választások előtt. Most körülbelül 1500 kilométerre vagyunk az egyiktől, és körülbelül 7 hónapra a másiktól. El lehet képzelni.

Az tehát a tapasztalati kiindulópont, hogy bármelyik politikai aktor megtartoztatja magát az igazsággal kapcsolatban. Annyira tiszteli, hogy még azzal sem akarja megsérteni, hogy kimondja. Értethető ez, hiszen nem célszerű magát hátrányos helyzetbe hozni egy olyan politikai versenyben, ami nem tény, hanem érzelmi alapon zajlik. Ezért aztán a választópolgár úgy tájékozódik a nagy ordibálás és hazudozás közepette, mint anno Victor Hugo a francia nemzetgyűlésben.

Egyszer egy rajongó tisztelője éppen szavazás közben látogatta meg a mestert a Bourbon palotában. Jól elbeszélgettek, miközben a mester időnként szavazott fajsúlyos politikai kérdésekben. Felállással, mert ott és akkor az volt divat a franciák országában. Tisztelője meg is dicsérte Hugo-t, hogy miközben szellemesen társalog, egyszer sem véti el a szavazást. Egyszerű ez, mondta az író és költőfejedelem. Látja ott velem szemben azt a nagyszakállú kopasz urat? Nos, mi régóta ismerjük egymást, és tudjuk, hogy semmiben sem értünk egyet. Ezért csak annyi a dolgom, hogy amikor ő fel-

áll, én ülve maradok, és viszont. Lefordítva a magyar közéletre: ha a mi hazugunk mondja, akkor elfogadom színigaznak, ha pedig az ő hazudik, akkor aljas hazugságként elutasítom.

A különböző közvélemény kutató szervezetek rendszeresen mérik, és közlé is teszik a magyar választók pártpreferenciáit. Ha hinni lehet nekik, akkor jelenleg nagyjából döntetlen a meccs a rendszer és a jelenség között, a többiek pedig vagy bekerülnek majd a parlamentbe, de inkább nem. Azonban pont az a probléma, hogy nem lehet hinni nekik. Üzlet ez ugyanis a javából, nem pedig közszolgálat.

Végére érven az írásnak, ideje mérleget vonni. Lássunk a jövőbe!

A rendszernek komoly kormányzási referenciái vannak, és a korábbi választási eredmények alapján rendelkezik számszerűsíthető szavazóbázissal, kihordási ideje azonban érezhetően a vége felé jár. A jelenségnek értelemszerűen semmilyen kormányzási tapasztalata sincsen, igaz, a saját feltételezett szavazótáborát ez nem is érdekli. Viszont ők az új termék a piacon, és az újdonság íze sokak számára szexi.

Hogy mi lenne a hon érdeke? Talán a rendszer újabb, de nem kétharmados győzelme. Miért? A világ most sokkal veszélyesebb hely, mint amilyen a második világháború lezárása óta bármikor volt. A mi geopolitikai helyzetünkben nem lehet a gyeplőt a lovak közé dobni. A parlamentbe jutó ellenzék majd bele-tanul a játékba, és versenyre kényszer-

ríti a kormányoldalt, ami már régóta nagyon ráférne. Vannak komoly politológus szakértők, akik a parlamenti váltógazdálkodás alapján nyugvó demokráciában hisznek – az Egyesült Államokban működik. Lehetne ilyenünk akár nekünk is. Szóval mondom: talán.

KATONA ANDRÁS, jogász, Szeged

PÁLYÁZAT

A Bécsi Napló Irodalmi Pályázatát hirdet: Itthon vagy Otthon? – címmel

A Bécsi Napló negyvenhat éve szolgálja az ausztriai, nagyobb körben pedig a Nyugaton élő magyarságot informatív közéleti, irodalmi, művészeti és szórakoztató tartalmakkal. A szűk fél évszázad alatt több esetben fordultunk olvasóinkhoz. Ezúttal a fiatal nemzedéket szólítjuk meg, azzal a szándékkal, írják meg azt a világot, amelyben élnek: Hol és hogyan érzik magukat? Mennyiben és merre érzik magukat inkább otthon-itthon? A pályázat címe egyúttal tárgykörét is jelzi, kötetlenül-kötötten.

A pályázat témája:

Itthon vagy Otthon?

A pályázat fő célja bemutatni, feltárni, hogy a felgyorsult kétezzer húszas években mit jelent fiatalokként élni Ausztriában, ill. diszpórában, Milyen szerepet játszik az ingázás?

A pályázatra rövid novellákat, esszéket, tárcákat várunk maximum 5000 karakter terjedelemben.

A pályázatra 35 év alatti fiatalok írását várjuk.

A Pályázat beküldési határideje 2025. december 30.

A pályázatokat felkért zsűri bírálja el.

A pályázat díjazása

- helyezett: 300 euró és megjelenés a lapban,
- helyezett: 200 euró és megjelenés a lapban,
- helyezett 100 euró és megjelenés a lapban.

A pályázati anyagokat a becsi-naplo@aon.at email címre várjuk!

SZERKESZTŐSÉG

Demokrácia-deficit az USA-ban

Furcsa ellentmondása az emberi léleknek, de a társadalomnak is, hogy minden csak addig létezik, míg kételkedés nélkül hiszünk benne: Isten, szerelem, pénz, demokrácia... A végtelenségig sorolhatnánk, nincs kivétel. Az elmúlt évek nehezen hihető, mégis egyre nyilvánvalóbb mindennapos bizonyossága, hogy az észak-amerikaiak nem hisznek már a demokráciában. Legalábbis nem eléggé és nem elegendően. Amit ma, Donald Trump második elnöksége és kontraszelektált adminisztrációja alatt látunk, nem az oka, csak aggasztó tünetei egy potenciálisan halálos betegségnek. Számunkra, Kelet-Közép-Európa diktatúra-próbált és demokráciára vágyó polgárai számára, érthetetlen, ami ma az Egyesült Államokban történik, pedig az ember alaptermészete mindenütt ugyanaz. A viszonylagos biztonság és anyagi bőség, majd ezek valós veszélybe kerülése, ugyanazt a reakciót váltja ki az alapvetően együttműködésre hajlamos, toleráns és nyílt, világbirodalmi gondolkodású amerikaiakból, mint annak idején az annyira csodált kultúrnemzet németekből: odaadják magukat a legalkalmatlanabb, legképzetlenebb, de legnagyobb hangú, hazug és cinikus vezetőnek, pontosabban vezérnek.

Trump elnök szeret deficitekben gondolkodni. Különösen a más országokkal való kereskedelmi deficitek érdeklik, az a kedvenc vesszőparipája viszont, hogy ténykedése veszélyes demokrácia-deficitet gerjeszt országában az már a legkevésbé

sem érdekli. Pedig számtalan tünete van ennek a szomorú állapotnak, közülük itt csak néhány igazán durvát említünk meg, melyek amúgy nem, csak maximálisan hagyománytörőek, de törvényszegőek is. A tény, hogy a Trump-adminisztráció kilátásba helyezte, sőt gyakorlatilag megkezdte Donald Trump személyes politikai ellenfeleinek a zaklatását, szabályos üldözésének a kilátásba helyezését, közönséges és elkerülhetetlen velejárója a dél-amerikai vagy ázsiai despotikus rezsimeknek, de nem az Egyesült Államoknak! Hallatlan, például, hogy Obama elnököt hazaárulással vádolják, kivizsgálást foganatosítva ellene, de az is, hogy Trump első elnökségének nemzetbiztonsági tanácsadóját, John Boltont az FBI azért zaklatja, mert nyilvánosan Trump elnök ellen merészel felszólalni. Külön kiemelendő az elnök kicsinyessége, hogy olyanok titkosszolgálati védelmét szüntette meg, akik valódi életveszélybe kerülnek ezáltal, pedig pontosan Trump első elnöksége alatt bizonyítottan a hazájukat szolgálták. Tábornokok, magas rangú titkosrendőrök és igazságügyi szakértők jártak így, mert az első Trump-adminisztrációban még magas színvonalon szakképzett republikánusok vettek részt, nem úgy, mint a másodikban, melyben szikofanták serege veszi körül az elnököt, kiktől kizárólag lojalitást vár el főnökük, semmi mást.

A másik bizonyíték arra, hogy nagy baj van az Egyesült Államokban az, hogy elnöki rendelettel Los Angeles, illetve Wa-

shington, D.C. utcáira kirendelték a Nemzeti Gárdát, illetve az amerikai hadsereget! Los Angeles utcáin több száz aktív katonai szolgálatban levő tengerészgyalogos járőrözött, pedig ez aztán már csak ugyan „No go!”, ahogy az amerikaiak mondják. Trump elnök átlátszó ürügyeket keresve – illegális migráció, bűnözés – nekilátott az amerikai polgárok rendszeres megfélemlítésének. Még csak kezdő az elnök, és országában ilyen irányú hagyomány sincsen, melyre építhetne, ezért mikor Illinois állam demokrata kormányzója határozottan szembement Trump abbe- li szándékával, miszerint Chicago utcáit is ellepjék az egyenruhások, elállt a szándékától. Egyelőre.

A harmadik nagyon súlyos elnöki tett a vélemény- és sajtószabadság durva megsértése. A rengeteg partikuláris példa tömegéből messze kiemelkedik, hogy és ahogy a két legnépszerűbb, sőt ikonikus amerikai komikust Donald Trump elintézte: Steven Colbert és Jimmy Kimmel mindössze néhány hét különbséggel veszítették el rendkívül népszerű műsoraikat! Trump már többször nyilvánosan megígérte, hogy megszabadul az őt állandóan kritizáló, kifigurázó komédiásoktól, és most elnöki hatáskörével visszaélve, a komikusok műsorát sugárzó cégekre nyomást gyakorolva tervét el is érte. Tettével még dicsekszik is az elnök, Truth Social nevű, saját tulajdonú társadalmi média platformján. Egy Guardian

cikk nemrég arról értekezett, hogy mind az, amit Trump csinál nem más, mint Európa erős embere, Orbán Viktor Magyarországon már kipróbált forgatókönyvének amerikai terepre való alkalmazása. Így van-e vagy sem, döntse el más, de maradjunk egy másik magyar példánál: Trump úgy látszik nem ismeri azt az elemi szabályt, melyet Kádár János betartott, hogyva Hofi Gézát, hogy őt és rendszerét rendszeresen kifigurázza: ha eltömszölöd a szelepeket, felrobban a kazán...

Százával lehetne tovább sorolni a demokratikus hagyományok és szabályozások újabb kori megsértését Amerikában. Nixon elnök Watergate-botránya kismiska ahhoz képest, ami ma zajlik. Persze, akkoriban, a hidegháború teljében még erősen hittek az Egyesült Államokban a demokráciában, maga Nixon elnök és tanácsadói is, ezért bűnös túlkapasát beismerve le is mondott az elnök. Elemzők szerint egyedül az Epstein-akták körüli cirkusz hozhat talán olyan meglepetést, melynek következtében akár lemondásra kényszerülhet Trump elnök, de ez is nagyon bizonytalan, ugyanis az az elnök, aki az Oval Office-ban képes olyan baseball sapkát hordani, melyen azt írja, hogy „Trumpnak mindenben igaza volt” soha nem mond le. Ha pedig egy politikus soha, semmilyen körülmények között nem mond le, és hatalmát nem adja vissza?... Ott véget ér a demokrácia és valami egészen más kezdődik!

MÁSRETI KATÓ ZOLTÁN

VÁLASZTÁSOK UTÁN

Németországi változások

Észak-Rajna-Vesztfáliai (NRW) választások: az SPD visszaesése és az AfD felemelkedése – Gelsenkirchen üzenete – Változó erővonalak Észak-Rajna-Vesztfáliában: régi bástyák, új kihívók – Gelsenkirchentől egész NRW-ig: hogyan erősödött meg az AfD, és hol vesztett az SPD?

Az idei Észak-Rajna-Vesztfália (Nordrhein-Westfalen, NRW) önkormányzati választások kampánya olyan feszült, mint amikor a régi nagy pártok leseprük saját porukat, és próbálják elhitetni: „igen, még van jövőnk”. Az SPD, amely sokáig a régió munkásvárosaiban, ipari övezeteiben stabilan hozott, ezúttal olyan érveket keresett, amelyekkel megfogja a bizonytalanokat: szociális igazságosság, lakhatás, munkahelyek védelme. De a kampányhangulatot jellemzőleg áthatotta a migráció-téma, a közbiztonság kérdése, az infláció, az energiaárak – olyan problémák, amelyeknél az AfD keményebb, radikálisabb narratívát tudott kínálni. A CDU próbált közvépen maradni: hagyományos konzervatív, de pragmatikus üzeneteket hirdetett, de nem tudta elkerülni, hogy az AfD-felől érkező nyomás átszűrődjön a saját témáira is.

Amikor az urnák zártak, az eredmény már nem hozott meglepetést a trendet követőknek – inkább megerősítette, hogy bizonyos értelemben történelmi törés zajlik. A CDU maradt a legerősebb párt Nordrhein-Westfalenben, de nem úgy, hogy fényes győzelemmel: 33,3%-kal szerezte az első helyet, ami nagyjából egy százalékponttal kevesebb, mint 2020-ban. Az SPD viszont még mélyebbre esett: 22,1%-ra zu-

hant, ami 2020-hoz képest körülbelül 2,2 százalékpont mínusz. A Zöldek – szintén a választásoknak vesztesei - dramatikusan csökkentek, míg az AfD szinte triplázott: 14,5%-ra nőtt a támogatottsága, nagyjából +9,5 százalékpontnyi növekedéssel.

Az SPD visszaesése több tényezőre vezethető vissza. Egyrészt: a szociális kérdésekben sok választó úgy érzi, hogy ígéretük szintjén sem kap elég konkrétumot: lakások, energiaárak, közszolgáltatások terén. Másrészt: a párt identitása – legalább helyenként – halványult, amikor a politikai verseny fókuszába kerültek a kulturális és biztonsági témák, amelyeket az AfD jobban tudott definiálni. Harmadrészt: a nemzetközi, illetve országos gazdasági bizonytalanságok – infláció, energiaimport, ellátási láncok – negatív hatással voltak a hagyományos munkásszavazókra is, akik így nyitottabbak lettek az alternatív megoldások felé. Az AfD pedig ezt kihasználta: egyszerűbb, erősebb, provokatív igazságokat kínál – „biztonság”, „rend”, szigorúbb bevándorlás-politika” – amelyek sokaknál visszhangra találtak.

Összehasonlítva az előző önkormányzati választással (2020), a különbségek nem csupán százalékpontokban mérhetők, hanem abban is, hogy az AfD már nem marginális szereplő Kelet-Németországban, hanem Nyugat-Németországban, ipari/uniós városokban is komolyan belép a politikai versenybe. Az SPD-nek pedig egyre többször kell azon gondolkodnia: elég volt-e a hagyományos szociáldemokrata eszme, vagy új üzenetekre, új stílussal kell előállni – és nemcsak reagálni, hanem kezdeményezni is.

Gelsenkirchen: egy város, ahol a paradigmaváltás látható

Gelsenkirchen mindig is a Ruhr-vidék egyik legtipikusabb iparvárosa volt: bányászok, gyárak, futball és munkásidentitás. Az utóbbi évtizedekben azonban erősen átalakult a város arculata. A hagyományos munkásrétegek megfogyatkoztak, helyüket nagyrészt bevándorló családok vették át, főként török, arab és kelet-európai hátterű közösségek. Ez a sokszínűség önmagában gazdagíthatná a várost, de a valóságban a lakosság egy része a szociális feszültségeket, a munkahelyhiányt, az oktatási-integrációs problémákat éli meg. A közbiztonság is állandó téma: a lakók gyakran panaszkodnak a belváros egyes negyedeinek elhanyagoltságára, a növekvő erőszakos bűncselekményekre, és a rendőrség túlterheltségére.

Ebben a közegben a választási eredmény már nem pusztán statisztika, hanem társadalmi tükör. Az SPD ugyan még megőrizte vezető szerepét, de alig: 30,36%-kal lett az első, miközben az AfD szorosan mögötte 29,92%-ot szerzett. A CDU jócskán lemaradva, 19,16%-kal végzett a harmadik helyen. A polgármester-választáson Andrea Henze (SPD) 37,04%-kal vezet, de kihívója, az AfD-s Norbert Emmerich 29,75%-kal második fordulóra jutott. A részvétel pedig megnőtt: közel 50%, vagyis a város lakói nem közönyösek – inkább dühösek, aggódnak, és változást akarnak.

Nem lehet kikerülni a kérdést: a bevándorlás és a közbiztonság ma a választási viták fő terepe Gelsenkirchenben. Az SPD hagyományos szociáldemokrata üzenete – szolidaritás, szociális támogatás, lakhatás – sokaknak már nem elég erős, míg az AfD egyszerűbb jelszavai – „rend”, „biztonság”,

„szigorúbb szabályok” – egyre több fülre találnak. Ez a város tehát miniatűr képe annak, ami egész NRW-ben történik: a régi munkásbástyák megínognak, és új politikai erővonalak rajzolódnak ki.

Összegzés és következmények

Az eredmény összességében azt mutatja: változó a terep. Az SPD nem omlott össze teljesen, de mélyponton van; nemcsak az országos, de a regionális identitása is sérül. Az AfD-nek a megerősödése komoly politikai kihívás: értelmezési keretet ad, diskurzust tol el jobbra, és kényszeríti a mainstream pártokat, hogy reagáljanak – akár az SPD, akár a CDU, akár a liberálisok. Az is világos: a választó most már nemcsak gazdasági kérdésekben mérlegel, hanem biztonságra, migrációra, közrendre vonatkozó érzelmi elvárások is számítanak.

A következő időszak kulcskérdése lesz: meg tud-e újulni az SPD – fiatalokat megszólítani, lokalitásokra, kulturális azonosságokra figyelmet fordítani, nemcsak a hagyományos munkásosztályra; meg tudja-e őrizni a CDU centrum-pozícióját anélkül, hogy egyre inkább jobboldali hangokat kelljen beengednie; és tud-e az AfD konszolidálódni úgy, hogy ne csúszson be szélsőséges alkalmi retorikába, amit sok választó elriaszt.

Ezek után érdekes lesz látni, hogy a második forduló, a városi polgármesteri választások, illetve a következő tartományi választások hogyan alakulnak. Az SPD számára nem elég túlélni: újra kell gondolkodni, hogyan képes hiteles alternatívát mutatni, nemcsak reagálni az AfD-nek, de olyan témákat felvenni, amelyekben versenyképes tud lenni.

KESZÉG KORNÉL

UKRAJNA-KÁRPÁTALJA

Szélmalomharc a békéért: új vasútvonal az EU felé

Az eddigi béketárgyalást célzó erőfeszítések egyre kevesebb eredménnyel járnak. Ellenben növekszik az összehangolt orosz légicsapások mennyisége Ukrajna ellen, aminek ezúttal Kárpátalja is áldozatául esett. Mindamellett a megye szó szerint utakat épít az EU felé: új, „európai nyomtávú” vasútvonalat adtak át Ungvár és Csap között.

„Keresik a békét, de nem találják” – talán így lehetne jellemezni azon állapotokat, melyek jelenleg fennállnak az orosz–ukrán háború kapcsán. Az amerikai erőfeszítések az áhított béke kieszközlése tárgyában – legalábbis eddig – zátonyra futni látszanak. Bár augusztus 15-én sor került a kérdés rendezése ügyében az alaszakai Trump–Putyin találkozóra, nem sokkal utána, augusztus 18-án pedig a washingtoni Trump–Zelenszkij csúcra is, Dunda György, a *Kárpáti Igaz Szó* főszerkesztője szavaival élve, „a béketárgyalás szekere méretes kátyúba zuhant”, ahonnan jelenleg nem is látni, hogyan billenhet ki.

Az augusztus 21-i rakétatámadást követően Kárpátalján is újraértelmezést nyert a légiriadó jelentése. Aznap reggelre virradóan, helyi idő szerint 4:30 körül ugyanis Munkácson – az ukrán–magyar határtól mintegy 30 kilométerre – a Flextronik, amerikai érdekeltségű gyárat érte komoly rakétacsapás. Az esetre közösségi oldalán Andrij Szibiha ukrán külügyminiszter is utalt. Igaz, nem ez volt az eddigi első kárpátaljai célpont, hisz 2022. május 3-án már érte találat a volóci vonatállomás közelében lévő transzformátortelep is, illetve 2024. december 13-án két rakéta is áthaladt a megye légterén, de utóbbit a légvédelemnek még időben sikerült kiiktatnia. Viszont sze-

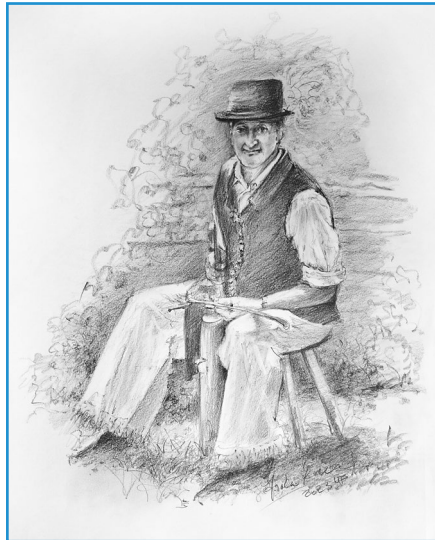
mélyi sérüléseket, ilyen léptékű károkat és veszélyt eddig nem lehetett tapasztalni a megyében – amit pont emiatt a „béke szigeteként” jellemeztek. Az üzem csütörtök hajnali támadását követően ez utóbbi is megváltozni látszik. A cirkálórakéta becsapódását követően a *Varosh* szerint mintegy 7000 négyzetméteren tombolt tűz és raktáépületek semmisültek meg. Az eset során káros anyagok is szabadultak fel a levegőbe, mert nem csupán a szünni nem akaró füst ingott a város és annak környező települései fölött, de hatósági felszólítás is volt arra vonatkozólag, hogy amennyiben csak lehetséges senki se tartózkodjon odakint, illetve ne szellőztessenek.

A mintegy 3000 ember számára munkahelyet biztosító létesítményben a helyi sajtó hírei szerint a támadáskor körülbelül 600 személy tartózkodott. Kész csoda, hogy mindennek ellenére a támadás nem követelt halálos áldozatokat. Viszont Miroszlav Bileckij, a Kárpátaljai Megyei katonai adminisztráció vezetőjére hivatkozva a *Szuszpilne Uzhhorod* 23 sérült személyről adott hírt, ebből kettő állapota súlyos volt. A sérültek életkora 22 és 63 év között mozog. Mint a *Kárpáti Igaz Szó* is idézte Andrij Szibiha külügyminiszter állítását, „A gyár teljes egészében civil létesítmény, semmiféle kapcsolatban nem áll a hadiiparral vagy a katonai tevékenységgel”. Munkácson túl aznap reggelre virradóan a Huszti járásban elterülő Lipovec településen is kárt okoztak egy lezuhant, feltételezhetően Gerany-2 drón darabjai. Szerencsére itt „csak” egy gazdasági épület tetőszerkezetében keletkeztek károk, személyi sérülést nem szenvedett el senki.

Tehát aligha várható egyhamar fegyvercsend Ukrajnában. Ezt erősíti Kaja

Kallas, az Európai Unió főképviselőjének kijelentése is, melyet az *El País* nyomán idéz a *KISZÓ*, miszerint az ukrainai háború még „legalább két évig” eltart, minthogy patthelyzet állt elő. Azt is kiemelte, hogy Oroszország egyre többet enged meg magának. Erre a szeptember 10-i Lengyelországba történő tömeges orosz drónbehatolás is – mely következtében egy időre légtérzárát is elrendeltek – szemléletes példa lehet. Ez utóbbira – nem alaptalanul – a NATO repülőgépei is reagáltak. Bár a drónokat a lengyel légtérben azonnal likvidálták, de az eset mindmostanáig nem kis feszültség gyökerét jelenti. Azóta pedig tetőződni látszik a probléma, hisz szeptember 13-án Románia légtérét is megsértette egy orosz drón. Szeptember 19-én pedig szintet is léptek az oroszok, mert mindenfajta jelzés vagy engedély nélkül ezúttal már egyenesen három orosz MIG–31-es vadászgép hatolt be Észtország légtérébe, szeptember 21-én pedig egy orosz felderítő IL–20-as gép repült engedély és azonosítás nélkül a Balti-tenger felett. Bár mindegyik esetben a vonatkozó ország vadászgépei beazonosítás és megfigyelés céljával „elfogták” a betolakodókat, az esetek komoly nemzetközi és nemzetbiztonsági feszültséget idéztek elő.

Ezzel egyidőben viszont némi pozitívum is nyugtázható, ugyanis jelentős nemzetközi közlekedési fejlesztés zárult le Kárpátalján. „Ez egy stratégiai eredmény és kézzelfogható előrelépés az önkormányzatokhoz való kötődésében – fizikai értelemben is” – így jellemezte Magyar Levente külügyi államtitkár a közvetlen, naponta induló vasútjáratokat Ungvár és Budapest között. Az előrelépést az tette lehetővé, hogy befejeződött a keskenyebb nyomtávú vasútvonal kiépítése Csap és

Kaszakalapálás

Ungvár között. Ez a 22 kilométer hosszú vonalrész egyben az első európai szten-terd szerinti vasútvonal, amit Ukrajna 1991-es függetlensége óta építettek ki az országban. A vasúti pályarész Budapesten túl közvetlen összeköttetést biztosít Kassával, Pozsonnyal és Béccsel is. A jövőben – a sajtóközlemények szerint – ezt a vonalrészt Lembergig kívánják bővíteni. Az új szakasz hivatalos átadására szeptember 5-én került sor Ungváron.

Mint arról a *KISZÓ* is tudósított, az Ungvárról induló első járaton magyar részről ott volt Magyar Levente államtitkár, ukrán részről pedig Viktor Mikita, az egykori kárpátaljai kormányzó, aki jelenleg az Elnöki Iroda helyettes vezetője. A magyar külügyminiszter-helyettes, *történelmi jelentőségűnek nevezte a rekord idő alatt elkészült fejlesztést*, mely tavaly decemberben vette kezdetét, s a tervezett 14 hónap helyett mindössze tíz hónap alatt ment végbe. Ezen túl Magyar abbéli reményét is kifejezte, hogy „ehhez hasonló gyakorlati lépésekkel javíthatóak a Magyarország és Ukrajna közötti kapcsolatok, amit az elmúlt időszakban politikai nézeteltérések tettek feszültté”.

PALÁDI RENÁTA

KELET-KÖZÉP-EURÓPA

Drónveszély és növekvő infláció Romániában

Lapzárta után ülésezik Románia Legfelsőbb Védelmi Tanácsa (CSAT), ahol az ország légtérének biztonsága lesz a legfőbb téma, konkrétan a pilóta nélküli légi járművek általi fenyegetésekkel szembeni védelmi intézkedések, valamint a védelmi intézkedések végrehajtásához szükséges berendezések és műszaki rendszerek általános műszaki követelményeinek a meghatározása. Megvitatják azt is, kik jogosultak elrendelni vagy jóváhagyni a Románia légterét engedély nélkül használó légi járművekkel szembeni intézkedéseket.

A NATO logisztikai szempontból egyik legfontosabbnak tekintett tagállamában egyelőre gyakorlatilag kikezddhetetlen az oroszellenes retorika, ezért aztán az esetleges ukrán provokáció elmélete alig kap nyilvánosságot. Az Ukrajnával való közvetlen szomszédság, az orosz fegyverek számára elérhető földrajzi közelség folyamatosan ébren tartja a háborús fenyegetettség pszichózisát. Az aktuális nekibuzdulás hátterében az ukrán-orosz háború utóbbi időszakának nagy port felverő drónügyei állnak, miután nemcsak Lengyelország légterét sértették meg hasonló légi járművek, hanem szeptember 15-én Románia fölött is érzékelték repülő objektumokat, Az első körös reakciók felelőtlen és hisztérikus

politikusi nyilatkozatok voltak, hogy aztán szakértők is elemezni kezdjék a helyzetet. Akárcsak a klasszikus példában, miszerint az igazi cowboy először lő, aztán kérdez.

Dan Grecu nyugalmazott tábornok, a Román Tartalékos Tisztek Szövetségének elnöke, a hadtudományok doktora, az Adevărul című napilapnak boncolgatta azt a forgatókönyvet, amely szerint Oroszország Lengyelországban hajt végre provokációt, de valójában Romániát vagy a keleti szárny más országát célozza. Mert hogy ilyenek is napvilágot láttak „Nem hiszem, hogy az oroszok részéről létezne olyan szándék, hogy Romániát hagyományos katonai eszközökkel támadják. Igen, célba vesznek minket, fontos célpont vagyunk számukra, de hibrid háború részeként – ebben nincs semmi kétség. Az oroszok mindig is ezt tették. Már a ’90-es évek óta célpontjaink voltunk, és mióta a NATO tagjai vagyunk, ez még inkább így van. De nem hiszem, hogy az Orosz Föderáció Románia katonai megtámadását tervezi. Hibrid háborúval sokkal többet nyerhetnek, mint egy közvetlen támadással. Az oroszok mesterei a hibrid hadviselésnek, és a céljaikat sokkal egyszerűbben, kockázat és veszteségek nélkül elérhetik ezzel a módszerrel” – állítja a tábornok.

Hari Bucur-Marcu biztonságpolitikai és katonai szakértő szerint a román légtérbe belépő repülő tárgyakat – akár időben észlelték, ahogy közeledtek, akár késve vették észre – először azonosítani kell. Szerinte még akkor sem ajánlott a drón lelövése, ha felderítő vagy a román megfigyelő- és támadórendszerrel tesztelő küldetést feltételeznek róla. „Ilyenkor inkább a lehető legépebb állapotban való elfogás a cél, hogy ki lehessen deríteni, milyen berendezések voltak a fedélzetén, és esetleg milyen adatokat gyűjtött és továbbított” – véli a szakértő. Szerinte az egyetlen érv egy ellenséges drón lelövése mellett, ha az közvetlen és súlyos veszélyt jelent egy román célpontra. „Ahogy a közelmúltban Lengyelország esetében történt, amelyet több drón is gyakorlatilag egyszerre támadott meg. Ha ilyen szándék nem nyilvánvaló, egyetlen drón támadása csak incidensként értékelhető, és elfogása mindig előnyösebb, mint a lelövése” – fogalmaz Hari Bucur-Marcu.

Oroszország bukaresti nagykövetsége természetesen visszaautasítja a bukaresti vádat, a testület közösségi oldalán az áll, hogy Románia „azonosítatlan repülő tárgyat (UFO)” észlelt, és úgy vélik, hogy az incidenssel valójában „Kijev provokált”. A dologban az a legijesztőbb, hogy

a hasonló helyzetekre érvényes román jogrendszerben gyakorlatilag nem pontosított a befogási vagy megsemmisítési parancs illetékessége.

Miközben az államadósság csökkentése érdekében jelentős mértékben Brüsszel diktálta megszorítások nyomán fokozódik az országban az elégedetlenség. Kelemen Hunor RMDSZ-elnök szerint nehéz tél vár a lakosságra, miután a kormány tervei szerint megszüntetik az alapélelmiszerek árrésplafonját. „Meg kell védenünk a lakosságot. Ezért javasoltam, hogy október elsejétől további hat hónapra hosszabbítsuk meg az árrés korlátozását a törvényben megszabott termékekre” – mondta Kelemen Hunor az Euronews Romania csatornájának nyilatkozva. A „kíméletességet” az is indokolná, hogy az októberi infláció várhatóan meghaladja a 10,45 százalékot, megközelítve a 11 százalékot, miközben egyes szolgáltatások ára máris ezt meghaladó mértékben emelkedett. A plafonmegszüntetést Ilie Bolojan nemzeti liberális párti (PNL) miniszterelnök szorgalmazza, a Mentsétek meg Romániát Szövetségben (USR) ehhez partnerre is lelt, míg a koalíció másik két tagja, az RMDSZ és a legnagyobb parlamenti jelenléttel rendelkező a szociáldemokraták (PSD) határozottan ellenzik a lépést. CSINTA SAMU

KELET-KÖZÉP-EURÓPA

Szerbia egyre távolodik az Európai Uniótól

A szerbiai események, a több mint tíz hónapja tartó tüntetések, a politikai üldözöttek, rendőrség által alkalmazott túlzott erőszak volt a téma szeptember közepén az Európai Parlamentben. Ugyan az Európai Parlamentben vannak, akik támogatják Aleksandar Vučić rezsimjét, sokkal többen vannak, akik feltétel nélkül támogatják a diákokat és a polgárokat, akik fáradhatatlanul tiltakoznak az elmúlt 10 hónapban. Az ülésen a képviselők felhívták a figyelmet a Szerbiában uralkodó helyzetre, arra, hogy veszélyben a demokrácia és hogy az ország autokratizmusba süllyed.

Élesen fogalmazva, támogatását fejezte ki a diákoknak és polgároknak az osztrák EP-képviselő, Helmut Brandstetter is, aki kijelentette: egyesek az Európai Bizottságban attól félnek, hogy ha túlságosan kritikusak lesznek Aleksandar Vučićcsal szemben, a szerb elnök Oroszország és Kína felé fordul. Szerinte ez a hozzáállás értelmetlen, mert a belgrádi hatalomnak el kell döntenie, hogy „diktátorokkal” akar-e együtt lenni, vagy a szabad világ részévé válik.

Támogatás érkezett az osztrák Andreas Schieder részéről is, aki az Európai Parlament szociáldemokrata (S&D) frakciójának tagja, és külpolitikai, emberi jogi kérdésekkel foglalkozik. Ő nyíltan támogatta a Szerbiában tüntető diákokat, elítélve a hatalom erőszakos reakcióját a békés tiltakozókkal szemben. Schieder szerint a szerb rezsim új szintre emelte az erőszakot, amikor bűnözőknek nevezte és megfenyegette a tüntetőket, miközben az Európai Uniónak szigorúbbnak és következetesebbnek kell lennie a csatlakozási folyamatban.

Aleksandar Vučić az európai zöldék Szerbiába látogató képviselőit „habzó szájjal” a „legnagyobb európai csöcselék”-nek nevezte, és az Európai Parlament ezen tagjait bűnvádi feljelentéssel fenyegette meg.

Marta Kos bővítési biztos a „belgrádi hatalmasságokat a Twitteren oktatta ki”.

Elítélő vélemények hangzottak a vajdasági magyar Vicsek Annamária, a Vajdasági Magyar Szövetség alelnöke és a Fidesz EP-képviselőjének tevékenysége kapcsán is. Vicsek Európai parlamenti pozícióját kihasználva védelmezte Vučić autoriter rezsimjét, miközben Brüsszelben támadta a diákokat, a civil tiltakozásokat és az egyetemi blokádot. Vicsek nyíltan a belgrádi kormány szóvivőjé-

vé vált, ezzel szembement a demokratikus értékekkel és az Európai Unió alapelveivel.

A szakértők szerint a szerb hatalom „kifárasztásra” játszik, annak érdekében, hogy legyőzze és elfojtsa a hónapok óta tartó tiltakozásokat. A politikai válság patthelyzetben van – nincs párbeszéd, mert a hatalom felhívását senki sem vette komolyan, választások pedig nincsenek, mert a hatalom elutasítja azt. A hatalomnak az az elképzelése, hogy az idő múlásával a diákmozgalom iránti nagy támogatás, illetve a választásokon való esetleges részvétel lassan elkezd majd alábbhagyni.

Mindeközben a szerb államfő Charlie Kirk amerikai konzervatív aktivista meggyilkolását is arra használta fel, hogy saját magáról beszéljen és azt állította, hogy „a blokádot tartók és egyetemisták” azt tervezték, hogy szeptember 28-én megölik őt. A szerb államfő hasonlókat mondott akkor is, amikor merényletet kíséreltek meg Donald Trump amerikai elnök és Robert Fico szlovák kormányfő ellen, de a szerb államfő elteni merényletek állítólagos tervei miatt soha senkit nem tartóztattak le.

Az Európai Parlament ülését követően az orosz Külső Hírszerző Szolgálat (SVR) közölte, hogy az Európai Unió áll a Szerbiában zajló tiltakozások mögött. Szerintük az EU célja, hogy Brüsszelhez hű kormányt juttasson hatalomra Szerbiában, és a november 1-jei évfordulót erőszakos hatalomátvételre használnák fel. Az SVR azzal vádolt meg független médiumokat, hogy azok európai forrásból pénzelt civil szervezeteket keresztül „mossák a szerb fiatal-ság agyát”, és népszerűsítik az „európai jövő” narratíváját. Aleksandar Vučić, Szerbia elnöke megköszönte az orosz Külső Hírszerző Szolgálatnak (SVR) az „információkat”, majd azt mondta: semmi kétsége nincs afelől, hogy akik a színes forradalmat szervezték, nem adják fel egyszerűen.

„Túl sok pénzt fektettek bele, ezért lesz egy végső kísérletük az erőszakos hatalomátvételre. Mi készen állunk erre, rég készen állunk”, üzent a szerb államfő.

Mindeközben Ana Brnabić Brüsszelbe utazik, ahol az Európai Parlament elnökével fut össze, Szerbia Európai Unió integrációjáról tárgyalnak, de nagyon úgy tűnik, hogy a szerbiai hatalmi képviselőket már senki sem veszi elég komolyan.

TÓMÓ MARGARÉTA

Ausztria Duna-flottáját kikezdte az idő vasfoga

(Müllers Büro, wipress) Ausztria különben stabil nagyságú Duna-flottája észrevehetően korosodik. 2024-ben összesen 290, átlagosan 46 éves hajó közlekedett a Dunán osztrák zászló alatt. Hárommal több, mint egy évvel korábban. A vízi közlekedés eszközeinek közel fele 142 (49%) kézi hajtású, 1.453 tonna képességű, átlagosan 68,9 m hosszúságú, 10,1 m szélességű

és 2,5 m mélységű áruszállító volt, 43 évvel. További 45, 15,5%-ot tett ki a munkavégzést ellátó eszközök száma 47 éves átlagban.

30 utashajó 10,3%-kal a harmadik helyet foglalta el. Ezek többnyire kirándulóhajók, közöttük egyetlen 164 ágyas cirkálóval. Az átlagosan 264 személyt befogadó utashajók 50 éve járnak a Dunát.

DIASZPÓRA

Ahol az ORF magyarul beszél

Előző számunkban a technika útvesztőjében tévedésből korábbi hírt közöltünk Kelemen Dorottya neve alatt, amiért sajnálatunkat fejezzük ki. Több sikertelen keresés után jutottunk az aktuális szöveghez, amit alább teljes egészében közlünk. (Szerk.)

Több mint 40 éve, hogy először szólalt meg az ORF magyarul. Mint közszolgálati médiavállalatnak, az ORF-nek törvényes megbízatása van arra, hogy az Ausztriában elismert őshonos etnikai csoportok, tehát a burgenlandi horvátok, magyarok, csehek, szlovákok, romák és szlovének nyelvén műsorokat készítsen. Így az első magyar rádióadásra 1984 január 26-án került sor a Radio Burgenland hullámhosszán „Radio Pannonien” néven, ez a havi adás elsősorban a burgenlandi magyarokkal foglalkozott. A közel egy órás első adás az Őriszigeti (Siget in der Wart) lakosságot mutatta be.

Az évek során az ORF magyar nyelvű rádió ajánlata folyamatosan bővült. Ma már minden este friss hírekkel jelentkezik az ORF magyar szerkesztősége és heti magazin adások is készülnek. Bővült a témakör is. A kifejezetten népcsoporti témák mellett helyet kap a kultúra, a sport, a mindennapi élet is, illetve portrék az Ausztriában élő magyarokról. A burgenlandi magyarok és a bécsi magyar szervezetek épp úgy előfordulnak, mint a többi osztrák tartományban működő szervezetek. A rádiós kínálat legutóbbi bővítésére 2024 januárjában került sor, a „Musikmosaik” című zenei adással. Itt a magyar, cseh, horvát, szlovák és roma népcsoport egy órán keresztül a saját nyelvükön hallhatnak zenét.

Egy pár évre rá, hogy elkezdődtek a rádióadások a tv műsor is csatlakozott hozzájuk magyar nyelvű adással. 1989 decemberében megindult az „Adj’ Isten, magyarok” című tv magazin. Érdekes visszapiillantani, hogy mi volt fontos az akkori szerkesztőség számára. Az első adásban kerekasztal tagjai vitatták meg a burgenlandi magyarság akkori helyzetét, a következő adások Batthyány-Strattman László boldoggá avatását, Takács Jenő zeneszerző életét és Pathy Lajos Őriszigeti gyűjteményét tematizálták. Először évi négyszer, most már évi hatszor csendül fel az „Adj Isten magyarok” nyitózenéje vasárnaponként Burgenlandban és Bécsben. Az ismétlés az ORF III-on országsszerte és az interneten keresztül bárhol, bármikor elérhető.

Mérföldkőnek számít a 2022-es év, amikor szeptember 11-én először került adásba a „WIR | ČEŠI, HRVATI, MAGYAROK, ROMA, SLOVÁCI, SLOVENCI” című többnyelvű nemzeti kisebbségi műsor. Ebben a félórás műsorban az egyes riportok az adott népcsoport nyelvén vannak, a moderálás német nyelven történik. A műsor végig német feliratozású. Az adást országsszerte minden második pénteken 10.40-kor sugározza az ORF 2, majd kétszer megismétli.

És hát persze még ott van a manapság elengedhetetlen internet is. A volksgruppen.orf.at oldalon mind a hat őshonos (autochthon) népcsoportnak saját honlapja van, ahol naponta friss híreket lehet az adott nyelven találni, valamint minden információt a műsorokról és a szerkesztőségekről. És természetesen a szerkesztőségek a szociális médiákban is képviseltetik magukat, a magyar szerkesztőség Facebook és Ins-

tagram oldala az „ORF magyarok címen található”. Minden adás elérhető az ORF ON-on, itt az érdeklődők akár hetekkel az adás után is megnézhetik és meghallgathatják a népcsoportok műsorait. Ezen kívül az összes magyar, horvát, cseh, szlovák és roma nyelvű rádiós magazinműsor podcastként is letölthető.

Akik az ORF-ben magyarul beszélnek

Az ORF népcsoport szerkesztőségénél sokszínűbb szerkesztőség talán nincs is. A német mellett öt különböző nyelven beszélnek a szerkesztőségben a népcsoportok, bár ritkán egyszerre, hiszen az egyes népcsoportoknak mind saját megbeszélései, saját folyamatai és saját ritmusa van, amelyet a saját programjaik határoznak meg. A népcsoport szerkesztőség helye az ORF burgenlandi regionális stúdiója Eisenstadt/Kismartonban van, itt készülnek a magyar, horvát, roma, cseh és szlovák műsorok. A műsorokat a szlovén népcsoport számára az ORF karintiai regionális stúdiójának szlovén szerkesztősége készíti. Az ORF magyar szerkesztősége jelenleg 6 munkatársból áll: Bányi Kriszta, Bognár László, Nagy Alexandra, Palágyi Zsófia, Sebestyén Áron és Weber Katalin, ők naponta friss rádióhírekkel jelentkeznek, nagy empátiával csodálatos portrékat készítenek, jelen vannak az eseményeken – legyen szó kulturális vagy sporteseményekről –, és riportjaikban a magyar népcsoport sokszínű életét mutatják be elsősorban Burgenlandban és Bécsben.

Az ORF adásai magyar nyelven:

TV:

Adj Isten Magyarok, félórás magyar nyelvű magazin, 6 x egy évben minden második hónap második vasárnapján 14.00, ORF 2 Bécsben és Burgenlandban (ismétlés kedden az ORF III-on országsszerte). Minden adás 60 napig elérhető az ORF ON-on.

WIR | ČEŠI, HRVATI, MAGYAROK, ROMA, SLOVÁCI, SLOVENCI – többnyelvű TV magazin, amiben egy riport magyar nyelven van; kéthetente, péntek 10.40, ORF 2. Ismétlés vasárnap 13.30 ORF 2 és kedden 9.00 ORF III, minden adás két hétig elérhető az ORF ON-on.

Rádió:

Magyar hírmagazin, naponta 18.45 – 19.00 a Radio Burgenland-on, illetve stream az ORF Sound -on, minden adás 6 napig elérhető az ORF Sound-on

Magyar Magazin; minden vasárnap 19.00–20.00, Radio Burgenland, ill. ORF Sound

Színes Kultúránk, minden hétfőn, 20.30–0.50, Radio Burgenland, ill. ORF Sound

Musikmosaik: egy órás zeneadás, minden szerdán 20.00–22.00, felváltva a magyar, horvát, roma, cseh és szlovák népcsoporttal

sound.orf.at/radio/bgl

Podcast:

Minden rádió magazin podcast-ként is letölthető, pl. itt: sound.orf.at/podcast/bgl/orf-magyarok-podcast

Internet:

Napi friss hírek és az összes információ: volksgruppen.orf.at/magyarok/

magyarok.orf.at

Szociális médiák:

A szerkesztőség facebook és Instagram oldala: **„ORF Magyarok”**

KELEMEN DOROTTYA

az ORF népcsoportszerkesztőség vezetője

INTERJÚ

Együtt a horvát fennmaradásért őshonosok és beköltözők

Földrajzi elhelyezkedés alapján is nagyon változatos képet mutat a „burgenlandi” horvát népcsoport. Mindamellet őshonosokból és beköltözőkből tevődik össze. Mindkető keresi az együttélés lehetőségeit. A közös sorsról nyilatkozik Petar Tyrán (1955), népcsoportján túl ismert és elismert közéleti személyiség; 1983–2023 között a Hrvatske Novine hetilap főszerkesztője volt.

Őshonos etnikai csoportként a „burgenlandi horvátok” hosszú múltra tekintenek vissza a Pannon régióban, különösen Bécsben. E gyűjtőfogalom mögött minden bizonnyal különbségek és megkülönböztetések húzódnak meg. Hogyan magyarázná ezeket?

A burgenlandi horvátok (horvátul: gradišćanski Hrvati; magyarul: Burgenlandi horvátok, szlovákul: Burgendlandskí Chorvátí) kifejezés a mai Ausztria, Magyarország és Szlovákia határán élő horvát népcsoportra utal.

A „Gradišćanski Hrvati” (később németesítve burgenlandi horvátok) gyűjtőnév Mate Meršić Miloradić (1850–1928) horvát pap-költőtől származik, aki 50 évig volt pap a Hrvatska Kemlján (Horvátkimle/horvátul Kimling), és kezdetben a „Négy Vár Országá” kifejezést „Gradišće”-nek fordította, a „G/gradišćanski Hrvati” kifejezéssel pedig minden bizonnyal sokkal tágabb fogalmat értett, mint csupán a mai politikai egységet, Burgenland osztrák szövetségi államot. A burgenlandi horvátok kifejezés akkoriban, akárcsak ma, a horvát etnikai csoport tagjaira utal az akkori Translejtániában és Cislejtániában, azaz az Osztrák-Magyar Monarchia magyar és osztrák felében. Ide tartozott Bécs – ahol a horvátokat (Crabathen) először 1609-ben említik a mai Spittelbergen található Crabathen faluval kapcsolatban –, de a mai Alsó-Ausztria területén is, a Marchfeld/Morvamezőn, a Dunától északra, Bécs és Hainburg között elterülő területen, Béctől északra és keletre, egészen Dél-Morvaországig és keleten egészen Nagyszombatig, a mai Szlovákiában. Mindezek a korábbi és jelenlegi horvátok ugyanabban a 16. és 17. századi horvát migrációban gyökereznek, amely a fent említett régiókba irányult.

A mai horvátok településterületének nagyobb része Ausztriában, kisebb részei a mai Magyarország területén, a legkisebb pedig Dél-Szlovákiában található. Ma mindannyian „burgenlandi horvátoknak” nevezik őket, mivel a „burgenland-horvát” kifejezés túl szűk lenne.

Mindannyian a burgenlandi horvát (írott) nyelvet használják – természetesen annak jellegzetes nyelvjárási különbségeivel.

Függetlenül attól, hogy Bécsset korábban kizárták az Népcsoport Törvény értelmezéséből, jelentős számú bevándorló horvát él az országban. Milyen a kapcsolat közöttük és a „régien letelepedett” horvátok között?

Az úgynevezett „régóta itt élő” vagy őshonos, és az újonnan bevándorolt horvátok közötti kapcsolatok jók, és kölcsönös tiszteleten, megbecsülésen alapul-

nak. Jugoszlávia felbomlása után, majd Horvátország elismerése óta, a kapcsolatok javultak, mivel politikailag már nem voltak feszültségek, és az újonnan bevándorolt horvátoknak nem kellett jugoszlávnak nevezniük magukat, hanem mondhatták, hogy horvátnak vallják magukat. A folyamatosan javuló és szorosabb együttműködés előmozdításában különösen kiemelkedő szerepet játszott a Bécsi (Burgenlandi) Horvát Központ (1994-es alapítása óta) és a kismartoni egyházmegye, amely nemrégiben külön horvát lelkipásztori területet hozott létre a Horvátországból és Bosznia-Hercegovinából újonnan bevándorolt horvátok számára.

Véleménye szerint kik az etnikai identitás tartópillérei? Hogyan értékeli a klubéletet, különösen a katolikus egyház szerepét? Rendezett-e az iskolai oktatás?

A horvát nemzeti identitás alappillérei a burgenlandi és bécsi horvát egyesületek, számos kezdeményezés és magánszemélyek. Különösen említésre méltó a sok tambura-, folklór- és színházi csoport, mind az osztrák-magyar, mind az osztrák-szlovák határon innen és túl.

A katolikus egyház jelentősége történelmileg igen nagy és fontos volt, különösen a felekezeti iskolák miatt, amelyek nagymértékben feladatuknak tekintették a horvát nyelv és kultúra megőrzéséért a mai német ajkú Nyugat-Magyarországon. A Monarchia osztrák részén a horvát hívőknek megtagadták a horvát papokhoz, így a horvát tanítókhoz és kántorokhoz való hozzáférést is. Ez a 19. században gyors asszimilációhoz és germanizációhoz vezetett, amely a 20. század elején szégyenteljes véggel tetőzött. Burgenlandnak „példás” kisebbségi iskolatörvénye van, de ez a valóságban alig tükröződik – részben azért, mert csak a négy elemi iskolai évfolyamra vonatkozik –, így a horvát nyelvtudás rohamosan romlik, az asszimilációt és a nyelvtudás csökkenését pedig alig lehet megállítani.

Bécsben a kisebbségi iskolákra vonatkozó törvény nincs, de az utóbbi időben különleges erőfeszítéseket tettek egy kétnyelvű horvát-német iskolarendszer létrehozására, amely az osztrák iskolatörvények értelmében állami státusszal rendelkező magániskolán alapulna. Ez az iskolamodell, az óvodától az általános iskolán és a gimnáziumon át az érettségig, a cseh vagy szlovák-osztrák Komenský Iskola mintájára alakulna.

Kiadás, média. Van-e verseny a nyomtatott és az elektronikus média között? Milyenek a jövőbeli kilátások?

A könyvkiadásban és a médiában nincs verseny a horvát nyomtatott és elektronikus média között. Itt arra törekcszenek, hogy kiegészítsék egymást, mindig azzal a tartással, hogy a horvát nyelvtudás állandó és gyors hanyatlásnak indult. Az elektronikus média egyre fontosabbá válik, de a hagyományos médiumok, mint például az újságok, a rádió és a televízió, megtartják jelentőségüket. Nemcsak fontosak, hanem szükségesek is a nyelv műveléséhez, és így a nyelv, a

Kaszaferés

kultúra és az identitás közvetítőiként is működnek, az etnikai csoport megőrzésének céljával.

Az előregedés és a fiatalság megtartásának kérdése újra és újra felmerül. Miként vonhatók be a horvát fiatalok a közösségi életbe? Ide tartozik az asszimiláció problémája is.

Az öregedés problémája nemcsak az etnikai csoportokat, hanem az egész lakosságot sújtja. A többségi lakossághoz hasonlóan a népcsoportoknak is problémát jelent a fiatalok elérése. Ezért új megközelítésekre van szükség mind a nyelv, mind az identitásnevelésben. A horvát népcsoport az elmúlt öt évszázadban az asszimiláció (magyarosítás, szlovákosítás és germánizáció) miatt jelentős emberi veszteségeket szenvedett. Ez még fontosabbá teszi nemcsak a még meglévő megőrzését és fenntartását, hanem

annak fejlesztését és korszerűsítését is.

Mozgalmas élet után hogyan tekint a jövőbe? Képes volt-e a generációja megalapozni a horvát etnikum további létezését, legalább a következő 50 évre?

Az én generációm nagyon igyekezett, de nem sikerült megállítania az asszimilációt és a nyelv hanyatlását. A nyelv, a kultúra és az identitás azonban minden bizonnyal megmarad kisebb-nagyobb csoportokban a következő 50 évben. Az, hogy a horvát népcsoport nyelviileg fennmarad-e az elkövetkező évtizedekben, nem utolsósorban a jó és virágzó kétnyelvű iskolarendszertől függ. Ha az anyaországok elismerik népcsoportjaik gazdagságát, többnyelvűségét és többszörös identitását, az pozitív hatással lesz a további fennmaradásukra.

Interjú: DEÁK ERNŐ
Fordítás: FETES KATA

KULTÚRA

A zene, mint közösségi tér

A „Zene, mint közösségi tér” címen sikerült megvalósítani három ország helyszínén Katona Ágnes vezetésével szervezett kulturális és zenei projektet. Elsőként ez év május 17-én Sopronban a Hunyadi János Evangélikus Alapiskolában teltházas közönség előtt aratott nagy sikert a Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar és a bécsi Nemzetközi Duna Filharmónia közös komolyzenei hangversenye J.S.Bach és L.v.Beethoven műveivel. Ezt követően június 21-én először Szlovákiában Galántán, Kodály Zoltán lelki szülővárosában a 220 éves fennállását ünneplő Szent István király római katolikus templomban került sor a nemzetközi zenei hangversenyre világszínvonalú előadóművészekkel, mint Varga Gábor klarinétművésszel, Ihring Anna koloratúrsopránn énekeskel, L.v. Beethoven VII. szimfóniájával, Kodály Zoltán Galántai táncok művét előadó zenészekkel.

Katona Ágnes Galántán szervezett zenei koncerttel bizonyította, hogy a zene mindenkié, amikor és ahol nincsenek nemzetiségi korlátok, akadályok. Sikerült érvényre juttatnia, hogy a „Zene mint közösségi tér” működőképes tud lenni. Tanúi voltunk annak, hogy a zenei kultúrát támogatva, közvetítve eljuttatta iskolákba, kisebb-nagyobb városokba a világszínvonalú zenészeket, zenei előadóművészeket, énekeseket, miközben egyesítette a közép-európai

határokon átnyúló zeneművészetet. Ennek folytatásaként került sor június 22-én az Alsó-Ausztriában, a Duna mellett levő Bad Deutsch-Altenburg/Németóváron Szent István szobrának hagyományos koszorúzási ünnepségére, melyen ez évben a zenei programot Felvidékről a bősi 54 éve működő 18 tagú Kék Duna Vegyeskar szolgáltatta Hozák Margareta vezényletével. Ezt követte a Napraforgók Bécsi Magyar Néptáncsoport négy tagjának tánca. Majd A Szent István szobránál elhangzott ünnepi beszédek és koszorúzás után vette kezdetét a Nemzetközi Duna Filharmónia zenei hangversenye a Mária-templomban, ahol zenei előadásukkal Ines Miklin hegedűművész, Varga Gábor klarinétművész és Kóczán Péter brácsaművész és karmester előadásait hallhattuk. A közönség legnagyobb öröme a zenekar előadásában felcsendültek G.F. Händel, W.A.Mozart, Bartók művei.

Bizonyítást nyert, hogy az ilyen formában szervezett zenei rendezvények nagyban hozzájárulnak a komolyzene népszerűsítéséhez, Bachtól a kortárs zenéig, a szimfóniától az operáig, valamint a fiatalság zenei nevelésének támogatásához is.

Katona Ágnes nem mindennapi zenei, kultúráért folytatott tevékenységének lehattunk tanúi Sopronban, Galántán és Németóváron.

MOLNÁR ILONA

HÍRVILÁG

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: FETES KATA

Kathryn kereke:
Csillagok gyűrűje

Egy közel 20 000 fényév átmérőjű, világitó csillaggyűrű. Bárki, akinek van egy rendkívül erős távcsöve és a déli féltekén található Oltár csillagkép felé néz, megfigyelheti ezt a lenyűgöző képződményt. Jó 30 millió fényévnnyire található tőlünk. A távolság ellenére Kathryn Kereke a hozánk legközelebbi gyűrűsgalaxis.

Az Ausztrál Csillagászati Obszervatórium kutatói Quentin Parker és Albert Zijlstra vezetésével 2015-ben fedeztek fel egy ilyen gyűrűsgalaxist. Vagyis az alapadatokat valójában 2005-ben gyűjtötték. Akkoriban egy másik, szintén Quentin Parker vezette csapat az égbolt nagy részét H-alfa fényben térképezte fel. Így nevezik a 656,28 nanométer hullámhosszú vörös fényt, és ez a hullámhossz azért kapta a saját nevét, mert nem akármilyen hullámhosszról van szó. Ez az a fény, amelyet a hidrogénatomok bocsátanak ki, amikor különleges módon gerjesztik őket. A hidrogén a leggyakoribb kémiai elem az univerzumban, és ha az űrből sugárzást küldünk egy olyan szűrőn keresztül, amely csak a H-alfa fényt engedi át, akkor sok jelenséget sokkal hatékonyabban lehet tanulmányozni.

Sok galaxis van az univerzumban, és nem lehet mindegyiket részletesen megvizsgálni. Az objektumot, amelyet hivatalosan ESO 179–13-nak neveztek el, időről időre tanulmányozták, de nem volt különösebben fontos a kutatásban. Köztudott volt, hogy ez a galaxis valójában két galaxisból áll, amelyek körülbelül 30 millió fényév távolságra kölcsönhatásban állnak egymással. Viszonylag kicsik, a Tejútrendszer kísérőgalaxisai közé tartozó törpegalaxisok. A mi perspektívánkból ugyanabban az irányban helyezkednek el, mint a Tejútrendszer legtöbb csillaga.

A csillagászok már nem akarták egyszerűen ESO 179–13-nak nevezni. „Kathryn kerekének” nevezték el. Először is, mert ez a ragyogó csillaggyűrű úgy néz ki, mint a tűzijáték, amit németül „Fuerrad”-nak, angolul pedig „Catherine Wheel”-nek hívunk. Másodszor pedig, mert Albert Zijlstra feleségét is „Kathryn”-nak hívják, és boldoggá akarta tenni vele.

Le Monde

Antwerpen az európai kokain-probléma gócpontja

Európában a kokaint minden eddigénél többben fogyasztják. A kannabisz után a kokain a legszélesebb körben fogyasztott illegális drog. Bár vannak regionális különbségek, a kontinensen a fogyasztás folyamatosan növekszik. Az öt legnagyobb kokainfogyasztással rendelkező város Belgiumban, Spanyolországban, Hollandiában és Svájcban található. Az összes európai város közül az élen jár: Antwerpen.

Az antwerpeni kikötő olyan, mint egy különálló város, elkülönülve magától a várostól. Területe nagyjából Graz méretével egyenlő. Antwerpen nemcsak a leg-

nagyobb kokainkereskedők otthona, hanem a kikötő Európa legnagyobb kokain-import-kikötője is. Európa kokainjának körülbelül 40 százaléka ezen a kikötőn keresztül érkezik. Csak tavaly 116 tonna kábítószer foglaltak le. Az osztrák lakosság között elosztva ez fejenként körülbelül 13 grammot jelentene. Bécsben az utcai áron ez mintegy 1000 eurót jelentene.

Az európai kokainüzlet becslések szerint évi tízmilliárd eurót ér. Sokan akarnak egy szeletet a tortából. Ez a bűnbádák közötti utcai összecsapásokhoz vezet. Tavaly a kikötői rendőrség 150 embert tartóztatott le kábítószerrel kapcsolatos tevékenységek miatt, köztük több kikötői alkalmazottat és rendőrtisztet is. Ezért erőfeszítéseket tesznek a kikötői dolgozók névtelenségének megőrzésére. Nem hirdetnek meg munkahelyeket a közösségi médiában. Nem készítenek fényképeket az emberekről.

Legnagyobb aggodalmuk az, hogy a bádák fontos pozíciókba helyezhetik az embereiket, mert akkor hasonló helyzetek alakulhatnak ki, mint a latin-amerikai országokban. Európában azonban már nagy az összefogás, minden illetékes aktívan dolgozik a kábítószer probléma megoldásán.

GEO

A csimpánzok naponta fogyasztanak alkoholt

Vajon őseinktől származik az alkohol iránti szeretetünk? Egy tanulmány szerint a vadon élő csimpánzok naponta esznek erjesztett gyümölcsöket, szándékosan a magas alkoholtartalmúakat választva. Annyi alkoholt visznek a szervezetükbe, ami egy nagy korsó sörrel egyenértékű.

A vadon élő csimpánzok rendszeresen fogyasztanak alkoholt érett gyümölcs fogyasztása közben.

Egy Aleksey Maro és Robert Dudley, a Kaliforniai Egyetem (Berkeley) biológusai által vezetett nemzetközi csapat megvizsgálta az ugandai és elefántcsontparti csimpánzok által gyakran fogyasztott gyümölcsök alkoholtartalmát. A vizsgált 20 faj érett gyümölcsé átlagosan körülbelül 0,3 százalék etanolt tartalmazott. Mivel a csimpánzok naponta körülbelül 4,5 kilogramm gyümölcsöt fogyasztanak, átlagosan körülbelül 14 gramm alkohol kerül a szervezetükbe. Ez nagyjából egy 0,33 literes sörnek, vagy alacsonyabb testsúlyuk miatt inkább két pohár bornak felel meg.

A csimpánzok nem mutatták a részegség észrevehető jeleit. A gyümölcsfogyasztás a nap folyamán szétterjed, és így nem látható a részegségnek semmilyen nyilvánvaló jele. „Ahhoz, hogy egy csimpánz akár csak lerészegedjen, annyi gyümölcsöt kellene ennie, hogy a gyomra túlsodulna.” – mondta Aleksey Maro a tanulmány vezetője. Úgy tűnik azonban, hogy az állatok szándékosan a magasabb alkoholtartalmú gyümölcsöket, például a fügét választják, míg az alacsonyabb alkoholtartalmúakat inkább mellőzik.

A biológus csapat közelmúltban megjelent tanulmánya alátámasztja azt az elméletet, hogy az emberi alkohol iránti szeretet mélyen gyökerezik az evolúcióban.

DIASZPÓRA

Muravidék: a széthúzó család

Lendván nincs magyar iskola. És nincs szlovén iskola sem. Csak kétnyelvű iskola van: magyar–szlovén tanítási nyelvű. A kétnyelvű területeken, ilyen a Muravidék, az ott élő szlovénoknak is kötelezően tanulni kell a magyar nyelvet, magyar történelmet is. A mindkét nyelven beszélőnek egyforma jogai vannak, hiszen Muravidéken, ahol a magyarok őshonosak, a magyar nyelv ugyanolyan egyenrangú hivatalos nyelv, mint a szlovén. Nemrégiben tartottam egy rendhagyó motivációs történelemórát a lendvai kétnyelvű középiskola diákjainak. Megkérdeztem a diákokat a szokatlan oktatási formáról, hogy milyen az, amikor 2 nyelvből áll a tantárgy és a tananyag nyelve. A világ legtermészetesebb módján mondták: normális! Ugyanígy válaszoltak a szlovén anyanyelvű gyerekek is: természetes! Igen, ahogyan a múlt század elején természetes volt Pozsonyban 3 nyelvűként (magyar, német, szlovák) felnőni, ma ez a természetesség a nagy Kárpát-medencében csak Szlovéniában, Lendván maradt meg. Lendván, ahol alig 6 ezer magyar él. (A 2,1 milliós lélekszámú Szlovéniában a magyarok száma nem éri el a 10 ezret, de mivel a magyarok itt őshonosok, a magyar nyelv hivatalos, minden jog ugyanúgy megilleti őket, mint a többségi szlovénokat, vagy a szintén 10 ezer főt kitevő másik kisebbséget, az olaszokat.) Szlovéniában magyarok száma évről-évre csökken. Ennek két fő oka van. Az egyik az elvándorlás. Magyarország csak egy ugrásra van, diákok, felnőttét gyorsan elszippant az anyaország. A másik, a vegyes házasságok. Bennük a családtagok már a legtöbb esetben egymás közt is szlovénul beszélnek, a gyerek jobbik esetben kétnyelvű, de nagyon gyakran szlovén iskolába jár, a szlovén kultúrán nő fel. Tudom, így volt, így van ez Szlovákiában vagy más Kárpát-medencei országokban is. Sőt, amíg egy szintiszta magyar család egyedül van, magyarul beszélnek egymással. Ám ahogy bekerül egy szlovák, román, szerb vendég a társaságba, mindenkéi átvált a vendég nyelvére, s már egymás közt is ezen kommunikálnak. Nem is lenne ezzel semmi baj, csak így szépen, folyamatosan háttérbe szorul az anyanyelv. Mindennapi, természetes folyamat ebben a térségben, az emberek tehetetlenek ellene, beletörődtek, ezzel élnek, változtatni nem nagyon tudnak rajta. A Magyarországgal határos, magyarok által is lakott országokban mindenütt rohamosan csökken a magyarok száma – megállíthatatlanul! Mit lehetne ez ellen tenni? Nem tudom, pontosabban nincs rá receptem.

Hiszen nézzük csak a szlovén helyzetet, ahol már-már ideális az őshonos magyar kisebbség sorsa, mégis rohamosan csökken a számuk. Élnek, mint Marci Hevesen: az ország gazdasági helyzete remek, GDP-jük szinte duplája a magyaroknak. A parlamentbe minden választások során kötelezően be kell választani egy magyar, és egy olasz képviselőt is. A szlovén állami tv-ben, rádióban napi több órányi műsoridejük van. Van magyar újság, érdekvédelmi párt, kulturális egyesületek, stb... Az iskolák tökéletesen felszereltek, 2 nyelven remekül működnek. Helyben adott minden, hogy szülőföldjükon, anyanyelvüket használva jól (jobban!) éljenek az emberek, mind akár az anyaországban. Mégis! Mégis százak, ezrek mennek „világá” szerencsét próbálni.

Közel egy hetet töltöttem el Muravidéken, főleg Lendván. Lendva nagyon szép, kellemes, takaros kisváros. Az üzletek magyar feliratok, mindenütt beszélnek magyarul. Az író-olvasó találkozáson nyitott, művelt emberek gyűlte össze, akik szépen, választékosan beszéltek magyarul, okosakat kérdeztek, és találekonyan válaszoltak.

Egyik nap felkeresett több helyi újságíró is. Tőlük tudom, hogy a szlovén állami tv alkalmazásában dolgoznak, a lendvai stúdióban készítik a helyi magyaroknak műsoraikat. Például a rádió napi 16 órát sugároz magyar nyelven. S ami kellemesen meglepett, az állami médiumok magyar anyanyelvű szerkesztői havonta a fizetésük mellé egy jelentős összegű nyelvpótlékot kapnak, amiért a kisebbség nyelvén tájékoztatják a lakosokat. Nem fordítva, hogy elvesznek tőlük, mert ők csak megtűrtek, nekik elég a kiselejtett technika, a lepukkant iroda...

Nem! Nekik még többet, még jobbat kell adni, mert ők kisebbség, mert ők sérülékenyebbek. Maga a szlovén politika is nézett nagyot a 2002-es utolsó népszámlálás idején, amikor kiderült, hogy a féltve dédelgetett kisebbségük rohamosan csökken. És láss csodát: nem a magyarokban keresték a hibát, hanem magukban: bizonyára valami rosszat csináltunk, csinálunk, hogy a magyarok elmennek tőlünk! Tudom, most jöhet néhány huhogó, hogy Szlovéniában sem minden fenéikig tejfel, hogy itt is lenne még teendő. Lehet, de ha így is van, a társadalom többsége keresi a megoldást, a kisebbség pedig nem hülyéz le általában minden szlovént, mint ezt gyakran hallom Felvidéken, vagy Erdélyben. Igen, hülyék, sovíniszták, nacionalisták mindenütt vannak!

De nem közéjük tartozunk mi is, ha másokat annak titulálunk?!

Az éremnek mindig két oldala van - mindig kettőn áll a vásár. Szlovéniában ezt talán a legjobban tudják. Az is tény, a szlovén nemzetiségi politika nem újkeletű. Jártam erre már az 1980-as években is. Újvidéki újságíró barátaim már akkor lelkenedezve mesélték, hogy a szlovénok milyen jól bánnak a magyarokkal. Az akkori időkbén a Kárpát-medencén belül a Vajdaságban volt a magyarok számára legjobb az élet – Muravidék után! A dolog azóta csak jobb lett, mármint Muravidéken. De, sajnos, a lényegen ez sem tudott, tud változtatni: a magyarok száma vérszesen csökken. Sokan már 6 ezerrel is kevesebb emberről beszélnek. Ez pedig már a kritikus szint alatt van: a kihalás, a megszűnés veszélye fenyegeti a Lendván és a környékbeni falvakban, vagy a goricskói tájegységben élőket. Ott jártamkor az egyik, 40 év körüli tévés riporterrel alaposabban belemelegedtünk a beszélgetésbe. Mondja, őt is hívták már akár a fővárosba, Ljubljanába, akár a határ túlsó oldalára, Nagykanizsára, de eddig még visszautasított minden csábítást. - Újabbban viszont egyre gyakrabban téma a családban a váltás - mondta. - „A gyerekek nőnek, jön az egyetemi időszak, én valami változatosabb munkát szeretnék, a felelőségem is a változást szorgalmazza. Meg aztán, innen szinte már mindenki elment, alig van nézőnk. Alig van már olyan itteni magyar, akivel ne csináltam volna interjút. Itt mindenki mindenkit ismer. Olyanok vagyunk, mint egy nagy család, amely egyre jobban széthúz, és nem összetart. Ez a tendencia, amit mi sem tudunk megállítani!”

ZOLCER JÁNOS

EGÉSZSÉG

A fertilitás (termékenység) kérdése

A fertilitás az élőlények reprodukciós képességének vagy termékenységének mértéke. Az utódnemzésnek és az utódok világra hozásának képességét, illetve az erre irányuló készséget jelenti. Emberek esetében a teljes termékenységi arányszám jelzi a szülőképes korban lévő női népességre jutó élve születések számát. Az általános termékenységi arányszám a 15 és 49 év közötti nőkre jutó élve születések számát mutatja egy adott évben. A termékenységi ráta azt fejezi ki, hogy egy adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő az élete folyamán hány gyermeknek adna életet. A természetes termékenységi ráta közvetlenül megadja, hogy egy ország népességére az adott időpontban milyen reprodukciós képes-ség jellemző.

A népesség fenntartásához a termékenységi aránynak legalább 2,1-nek kell lennie. A gazdaságilag fejlett országokban ennek a mutatónak az értéke sokkal alacsonyabb, mint a fejlődő országokban (pl. Németországban 1,5; az Amerikai Egyesült Államokban 1,7; Kínában 1,7; Nigériában 5,3). Magyarországon 2011-ben 1,23, 2016-ban pedig 1,49 volt a termékenységi ráta. Ez azt jelenti, hogy Magyarország csökkenő népességű ország. Ausztriában a bevándorlás miatt növekszik a népesség. A bevándoroltak születésszáma magasabb, mint az „öshonosoké”, így az elmúlt évtizedekben kompenzálódott a fogyó osztrák lakosság. A demográfiai statisztikai adatok szerint az emberiség, ezen belül a közép-európai országok, különösen Magyarország népessége 2 oldalon „égeti a gyertyát”.

Kevés gyermek születik és sokan nem élik meg az idős kort. Magyarországon a férfiak 30–40%-a nem éli meg a nyugdíj-kort. Ausztriában nem ennyire drasztikusak az adatok, de itt is rossz irányba mutatnak. A demográfiát leginkább befolyásoló meddőség okait, előfordulási számait, megoszlását, diagnosztikáját, megelőzésének, kezelésének lehetőségeit elemezzük. Miután horizontálisan és vertikálisan is millió oldalakon, több ezer kutatóintézet és klinika foglalkozik a kérdéssel, cikkünkben csak a felszín bemutatására szorítkozunk.

Mi a meddőség, az infertilitás? Mikor számít valaki meddőnek?

Orvosi értelemben akkor beszélhetünk meddőségről, infertilitásról, ha egy év folyamatos, védekezés nélküli próbálkozás sem eredményez várandóságot, vagy a terhesség létrejön ugyan, tehát a fogantatás megtörténik, de ez spontán vetéléssel végződik. Meddőségről azoknál a pároknál is beszélhetünk, akiknek már született korábban gyermekük, de a családbővítés fogantatási vagy kihordási komplikációkba ütközik. Esetükben másodlagos meddőség állhat fenn, ami gyakoribb, mint az elsődleges.

Az **Egészségügyi Világszervezet** (WHO) adatai alapján, a meddőség világvizonylatban minden hetedik gyermekre vágyó párt érinti, Magyarországon ez körülbelül 200 ezer terhbe esési nehézségekkel küzdő párt jelent. Ez a szám valószínűleg alábecsült. Egy biztos, hogy évente növekszik.

Japánban, a miniszterelnök is megkon-gatta a vészharangot a népességfogyás miatt: szerinte az utolsó pillanatban vannak, ha meg akarják állítani a 125,5 milliós or-

szág népességének fogyását. Ennek érdekében elsődleges céljává teszi a gyermeknevelés megkönnyítését és a népesedési politika anyagi támogatását. „Most vagy soha” - jelentette ki Kisida Fumio japán miniszterelnök, aki szerint országának sürgős lépéseket kell tennie, hogy megállítsa a vesztes népességfogyást. - „Nemzetünk az utolsó órában van, hogy képes legyen fenntartani társadalmi funkcióit. Olyan kérdés ez, amely nem tűr halasztást” - figyelmeztetett. Japánban 2021-ben a regisztrált születések száma soha nem látott mélységbe süllyedt. A kormány decemberben közzétett becslése szerint 2022-ben még tovább romlott a helyzet, a 125,5 millió lakosú országban valószínűleg először csökkent 800 000 alá az éves születésszám. Csak összehasonlításképp: a 68 milliós Franciaországban tavaly 723 ezer gyerek született, ami 77 év óta nem látott negatív rekordnak számít. Fumio a parlamenti ülészek kezdetén mondott beszédében ki-fejtette, hogy a gyermeknevelés megkönnyítését célzó politika „a leghatékonyabb befektetés a jövőbe”. Célja olyan gazdaság és társadalom megteremtése, amelyben a gyermekek az elsők. A kormányfő ezért hamarosan olyan előterjesztést adott be, mely megduplázza a népesedéspolitikára szánt összegeket, áprilisban pedig egy kormányügynökséget alapítottak, melynek feladata a válság kezelése. Mindezekkel azt akarja elérni, hogy az egyelőre zuhanó születésszám növekedésbe váltsón. Magyarországon az 1970-es években 170 000 gyermek jött a világra. Ez a szám 2020-as évekre a felére, 80 000-re redukálódott. A magyar lakosság a demográfiai katasztrófa felé menetel.

A **WHO és az Earth4All nemzetközi kezdeményezés** nyilvánosságra hozott jelentésük szerint, **már 2040 körül elérheti a világ népessége a 8,5 milliárdos plafont, és az évszázad végére hatmilliárdra csökkenhet a Földön élő emberek száma.** Az Earth4All vezető közgazdászokat, tudósokat és jogászokat tömörítő nemzetközi kezdeményezés, amelyet a **Római Klub, a Potsdami Klímakutató Intézet, a Stockholmi Rugalmasság Központ és a Norvég Üzleti Iskola** hívott életre. Az Earth4All előrejelzése meglehetősen optimista több korábbi kutatáshoz képest. Az ENSZ 2022 nyarán közzétett tanulmányában például azt írta, hogy a világ népessége nagy valószínűséggel csak 2080-ban tetőzik, 10,4 milliárd fővel. Utána drámai csökkenés várható a születésszámban. Az országok 97%-a nem lesz képes fenntartani a népességszámát. Az európai országok termékenységi rátái már most is a világátlag alatt vannak, de a következő évtizedekben tovább csökkennek – állítja egy friss tanulmány. Egy másik kutatás pedig a klímaváltozás veszélyeire figyelmeztet a terhes nőknél.

A **The Lancet** című folyóiratban nemrégiben közzétett kutatás szerint is az országok túlnyomó többségében a termékenységi arányszám nem lesz elég magas ahhoz, hogy 2100-ig fenntartsa a népességszámot. A legfrissebb előrejelzések továbbá rávilágítanak a globális termékenység, „drámai csökkenésére” ebben az évszázadban, amely a szakértők szerint „potenciális előnyökkel és hátrányokkal” egyaránt jár.

Az amerikai **Washingtoni Egyetem Egészségügyi Mérési és Értékelési In-**

tézete (IHME) kutatói megállapították, hogy az országok háromnegyedében nem lesz elég magas a termékenységi ráta ahhoz, hogy 2050-ig fenntartsák a népességszámot. Orvosi szemmel nézve, a meddőség okai között **külső és belső** tényezők is állhatnak. Sokan még manapság is úgy vélik, csupán női meddőség létezik, pedig szinte ugyanakkora arányú a férfiak terméketlensége is. A meddőség nem csupán fiziológiai vonatkozású probléma, hiszen a vágyott gyermekáldás elmaradása során megélt kudarcok, a párkapcsolat minőségének romlásához, akár végéhez is vezethetnek, de egyéni mentális panaszokat is okozhatnak, mint a depresszió vagy a szorongás.

Abban az esetben, ha a babaprojekt már több mint egy éve sikertelen, vagy a fogantatást követően spontán vetélés történt, mindenképp ajánlott felkeresni nőgyógyászt, meddőségi szakorvost. A meddőség okai között szerepelhetnek olyan egészségügyi problémák, amelyek rövid kezelést követően könnyedén megszüntethetőek, de az is előfordulhat, hogy az idő komoly szerepet játszhat az áhított gyermekvállalás során.

A meddőség legfőbb tünetei: védekezés nélkül, 12 hónap elteltével sem sikerült a terhbe esés, avagy sikerült ugyan a fogantatás, de legalább kétszer történt spontán vetélés. A meddőség okai lehetnek **biológiaiak, pszichológiaiak, és akár társadalmiak** is. Pár évtizeddel ezelőtt a családalapítás főként a nők húszas éveire elejére volt jellemző, manapság azonban ez akár több évtizeddel is kitolódhat. A nők gyakran csak a harmincas éveikben vállalják az első gyermeküket. Az életkor előrehaladtával azonban csökken a fogamzóképeség, tehát mind a női, mind a férfi oldalról kevesebb az esély a természetes úton történő fogantatásra.

„Honnan tudom, hogy meddő vagyok?” – sokan teszik fel maguknak ezt a kérdést, miután hiába várják a sokadik terhességi teszt pozitív visszajelzését. A meddőség nem válogat, életkortól, nemtől függetlenül érinthet bárkit. Friss kutatások megállapították, hogy az elmúlt 40 év alatt felére csökkent a férfiak spermiumszáma, és ha az ütem folytatódik, félő, hogy 20-30 éven belül termékenységi válság áll elő. Ezért a meddőségért a kutatási adatok szerint a nők és férfiak 40–40%-a, és mindkettőjük 20%-a lehet „felelős”.

Egy tanulmány rámutatott, hogy 1973 és 2018 között a spermiumszám 62,3%-kal csökkent. Ugyanez az orvoscsoporthoz tartozó kutatók 2017-ben, és szintén 50% körüli csökkenést állapított meg. A két vizsgálat között annyi a különbség, hogy a 2017-es Európát, Észak-Amerikát és Ausztráliát fedte le. Az új tanulmány ellenben a világ 53 országából származó mintákat vizsgált, és ezek kimutatták, hogy Közép és Dél-Amerikában, Afrikában és Ázsiában is hasonló a probléma. A hanyatlás üteme gyorsul, 1973-tól napjainkig évente 1,16%-kal csökkent a spermiumszám. Önmagában ez az adat is azt mutatja, hogy cirka 40 év múlva meddők lesznek a férfiak, de ennél rosszabb a helyzet, ha csak 2000-től vizsgáljuk, ugyanis az elmúlt 18-20 évben 2,64%-os volt a csökkenés. Az utolsó pillanatban vagyunk, a fertilitás kérdéseivel és a megoldások lehetőségeivel intenzíven foglalkozni kell.

Prof. Dr. BIRTALAN IVÁN Ph.D.

Marokkszedés

Alsó-Ausztria népességi adatai

(Müllers Büro) A korábbi népességi adatok felerősödő irányzatot mutatnak az utóbbi évtized folyamán, ami mind pozitív, mind negatív irányban érvényesül. Vagyis továbbra is lendületes fejlődést mutatnak a városi csomópontok körzetei, élükön Béccsel, de hasonló, ha nem is ekkora nagyságrendben nő a többi nagyobb városok vonzásköre is. Az egész folyamat gazdasági okokkal van összefüggésben. Ahol fellendülés figyelhető meg, a jelenség leolvasható a számadatakból. A negatív fejlődés, helyesebben hanyatlás inkább a gócpontoktól távolabb eső vidékeken észlelhető, ahol a munkahelyek csökkenése érzékenyen érinti a lakosság számának alakulását. Ezen a téren Alsó-Ausztria észak-nyugati negyede, a Waldviertel emelhető ki.

Az ezen a peremvidéken elhelyezkedő kerületek adatai így alakultak 2014–2024 között: Zwettl: 41.500, -1.400; Waydfhofen/Thaya 25.300, -25.300; Horn 30.900, -400. A legnagyobb visszaesést a cseh határon fekvő Gmünd kerület mutatja, ahol a 35.500-as lélekszám 1.800-zal kevesebb a tíz évvel korábrinál. Hasonló eredményekkel járt a kimutatás a földrajzilag középen fekvő hegyes Lilienfeld esetében, itt a 25.100-ra történt visszaesés 900-as veszteséggel járt.

Nem így a többi, Duna mentinek tekinthető régió esetében. A Statistik Austria ez irányú felmérései alapján a legkedvezőbb fejlődési eredmények szerint az 1. helyet foglalja el Bruck/Leitha kerület, ahol 14.000 szaporulattal 110.000-re emelkedett a lakosság száma. További szemléltető adatok: Baden 150.200, +8.500, Mödling 121.600, +4.700; Gänserndorf 109.400, +1.800; Purkersdorf-St. Pölten 134.800, +300; Tulln 109.800, + 10.400; Korneuburg 94.100, + 6.600.

Alsó-Ausztria legnagyobb népességű városai szintén tízéves összehasonlításban: St. Pölten 59.800, +7.000; Wiener Neustadt/Bécsújhely 49.200, +6.200 és Krems 25.500, +1500.

Kellemes időtöltést kínál télen-nyáron a Csorna melletti Áldos Panzió Farádon.

H-9321 Farád, Győri út 18.
Tel./Fax: 00 36/96 535 000
E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

MEGEMLÉKEZÉS

Kerényi Grácia 100 éves

Idén novemberben ünnepeljük Kerényi Grácia születésének centenáriumát. Grácia a neves ókortudós, Kerényi Károly lánya, kiváló műfordító, hosszú éveken át a magyar–lengyel kapcsolatok kulcsembereinek számított. Klaszszika-filológusnak indult és rendhagyó módon tanult meg lengyelül: ugyanis amikor mint egyetemista 1944 március 19-én tiltakozott Magyarország német megszállása ellen, a Gestapo letartóztatta és Auschwitzba deportálta. Nem tudni, vajon túlélte volna a haláltábot, ahonnan Svájcban élő édesapja német kapcsolatainak köszönhetően csakhamar Ravensbrückbe szállították; itt kezdett tanulni internált cigánylányoktól lengyelül. Amikor én megismerem, 1952 táján már a modern lengyel irodalom sikeres fordítójának számított: később első regényfordítását, Igor Newerly nagysikerű művét, én ismertem meg az Irodalmi Újság-ban. 1954 és 1956 között Grácia megszervezte a Lengyel Fordítók Munkaközösségét, aminek én lettem a legfiatalabb tagja. Ez a kör gyakran találkozott, hogy megbeszéljen fordítói problémákat, illetve számot adjon újabb tervekről – itt ismertem meg Gráciát, mint a formahű, lelkiismeretes versfordítás apostolát.

Lengyelországba Grácia 1952 óta járt, különféle ösztöndíjakkal, illetve magánlátogatóként. Miután megismerte ötvenhatos barátomat, Wiktor Woroszyński költőt és író, szoros szakmai kapcsolat alakult ki köztük, amiről Grácia engem részletes lengyelországi leveleiben értesített. Hihetetlen munkabírási ember volt, egyszerre 2–3 projekten dolgozott, amik közül kettő bizonyult különösen sikeresnek: Grácia 1957-ben felfedezte magának Miron Bialoszewski költőt és drámaíró, akinek különös, tárgyakról és tárgyakhoz írt versei és lakásán rendezett „magán-színpada” lázba hozta a varsói értelmiség avantgardista hajlamú embereit. „Grácia-Magyarka” nem csak magyar válogatást készített a lengyel költő verseiből, de lefordította, „Napraforgók ünnepe” címen annak nagysikerű emlékiratát a szörnyű emberáldozattal járó 1944-es varsói felke-

lésről, sőt: doktorátust írt a varsói egyetemen Bialoszewski színházáról! Én sok mindenben egyetértettem Gráciával, az egyetlen kérdés, amiben ütközött véleményünk, az volt, hogy ő kicsit különösköltő-drámaíró emberét nagyobb költőnek tartotta Zbigniew Herbertnél, akinek költészetét én „fedeztem föl” a magyar olvasók számára.

Grácia másik nagy eredménye az a lengyel költői antológia lett, ami 1975-ben jelent meg a PIW kiadónál Varsóban. Ez egyfajta „Hét évszázad” volt, amit hárman szerkesztettek – két magyar és egy magyarul jól tudó lengyel –, de a fordítók kiválogatásában oroszlan-része volt Gráciának, aki stílusjegyek és horoszkópok alapján rendkívül jól párosított magyar költőket lengyel fordítókkal, például Nagy Lászlót Tadeusz Nowakkal, Illyést Artur Międzyrzeckivel. Ezért kapta azt hiszem, Grácia a lengyel PEN Club kitüntetését, bár lehet, hogy más (Mrozek, Odojewski, Bocheński) sikeres fordításai is közrejátszottak elismerésében. Komolyabb magyar kitüntetésről vagy díjról nem lehetett szó, mert Grácia a maga csön-des módján mindvégig ellenállt a Kádár-rendszernek és a lengyel Szolidaritással is együttműködött. És mivel 1985-ben autóbalesetben súlyosan megsérült és nemsokára elhunyt, nem érhetette meg a rendszerváltást.

Barátai és volt tanítványai igyekeznek megőrizni emlékét. Ennek az eredménye az az „Emlékkönyv Kerényi Grácia centenáriumára” c. kiadvány, amelyben én is szerepelek egy tanulmánnyal. Ez nagyalakú, százoldalas gyűjtemény, amelyet Csisztvay Gizella szerkesztett és az Óbuda-Békásmegyeri Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat adott ki, sajnos tele hibákkal és elírásokkal. látszik, hogy nem esett át controlszerkesztésen, ha ez a műfaj még létezik a mai Magyarországon. De ebből a kiadványból is kiderül – politikai nézetkülönböztég mellett és ellenére – hány lengyel és magyar író és barát szerette és becsülte Gráciát, a magyar és lengyel kultúra áldozatkész „kettős ügynökét”.

GÖMÖRI GYÖRGY

BÚCSÚZÁS

Segítőkészsége példamutató volt (Frideczky János 1941–2025)

Életének 84. évében szeptember 12-én elhunyt Frideczky János, a felvidéki magyarság nagy mecénása, minden nemes ügy pártfogója. A legtöbben úgy ismerik, mint az egykori történelmi Pozsonyi Casino újraélesztőjét, valóban ez volt legfőbb szívügye, de emellett számos alkalommal segített, többek között a pozsonyi magyar egyetemisták támogatója, a Pozsonyi Magyar Szakkollégium lelkes segítője, a szórványban élő magyar diákok odaadó híve volt, alapítványain keresztül iskolabuszt működtetett, táborokat szervezett számukra.

Régi, megbecsült pozsonyi családba született 1941-ben, felmenői között híres egyéniségeket ismer a történelem. Pozsonyban szerzett építészmérnöki oklevelet, majd 1968-ban, az ország idegen megszállása után Nyugat-Németországba emigrált, tervezőirodát szervezett, és hamarosan megtalálta a kapcsolatot a Szabad Európa Rá-

dióval, a Nemzetőr és az Új Látóhatár folyóiratokkal. A rendszerváltoztatás után visszatérve Pozsonyban megkezdte családja elkobzott épületeinek visszaszerzését és felújítását, új életet lehelve a Pozsonyi Casinóba, amely 1999-ben megnyitotta kapuit, és máig számos rendezvényt, ünnepséggel, találkozóval, kulturális eseménnyel gazdagítja Pozsony és a Felvidék érdeklődő közönségét. Többször hívta találkozóira a Bécsi Napló szerkesztőségét is, és nem lankadó figyelemmel kísérte, rendszeresen olvasta a folyóiratot. Felváltva élt Münchenben és Pozsonyban, szülővárosában mindig szívesen tartózkodott, most pedig fájdalommal vesszük tudomásul, hogy kedves, szívélyes személyiségével többet nem lesz közöttünk.

Emlékét azonban megőrizzük, hagyatékát kötelesség méltón megőrizni és sokszorosan megköszönni mindazt, amit a Felvidékért tett! Nyugodjon békében! *BM*

ÉVFORDULÓ

Tőzsér Árpád 90 éves

Sokan bizonyára csóválják a fejüket, csodálkoznak: nem lehet igaz, hogy a Nemzet Művésze címmel kitüntetett Kossuth- és József Attila-díjas költő, író, szerkesztő, kritikus, irodalomtörténész, Tőzsér Árpád 90 éves lett.

1935. október 6-án született Gömörpéterfalván, tehát „Gömörország” szülötte. Annak a vidéknek, amelyet Gyöngyösi István, az egykori Gömör vármegye esküdtje, vagy három évszázaddal ezelőtt a Murányi Vénuszban még csak tájként fedez fel. A hozzá tartozó emberi vonatkozásokat, mondákat, regéket Tompa Mihály és Mikszáth Kálmán örököltette meg.

A második világháború utáni dermedt csendet a „Harmadvirágzás” című első verseskötetével a pelsőci születésű Dénes György törte meg. Jött az első nemzedék, amelyben Gyurcsó Istvánt, Ozsvád Árpádot emlegettük. És jött Cselényi László, Zs. Nagy Lajos és Tőzsér Árpád, akik a „második nemzedéket” képviselték.

Tőzsér Árpád életrajzát itt szükségtelen részletezni, csak néhány apró pillanatot lopunk ki a sok közül. Tőzsér Árpád a kortárs magyar írók egyik legjobbjára komáromi gimnáziumban érettségizett 1954-ben, 1960-ban szlovák-magyar szakon tanári diplomát szerzett Pozsonyban. 1971-től 1976-ig a Nyitrai Pedagógiai Fakultás tanára, 1992–2002 között a Pozsonyi Comenius Egyetem adjunktusa volt. Volt az Irodalmi Szemle szerkesztője, majd 2014-ig a Madách Kiadó szerkesztőjeként tevékenykedett.

Versei az 1958-as Fiatal szlovákiai magyar költők antológiájában jelentek meg. Első önálló verseskötete „Mogorva csillag” címmel került az olvasók kezébe. A csillag, a lámpás a mai napig csodálatosan csillog – ég már több, mint hatvan éve.

Tőzsér Árpád legszebb verseskötete, amely 2005-ben jelent meg, az egyik kedvenc könyvem, amelyet gyakran forgatok, olvasgatom a benne található szép költeményeket, mélyreható gondolatokat. Az ízléses, barna bőrkötésű kötet versei koncentrikus körökbe rendeződnek, az egyszer már meghódítottból indul tovább. Így teremtem – teremtettem – folyton megújuló versvilágot.

A szlovákiai magyar írók közül Tőzsér Árpád a legelszántabb kísérletező költők közé tartozik. Születésének nyolcadik évtizedé-

ben kísérletezni kezdett, amelyhez nagy elszántság és bátorság kellett.

Tőzsér Árpád nemcsak a szlovákiai magyar irodalom nagy költője, hanem irodalmi tudósa is. Nagy adottsága van ahhoz, hogy az irodalom kritikai, elméleti és lírai munkáiban rendkívül nagy dolgokat tegyen le az asztalra. Nem hiszem, hogy akad még valaki, aki a hetvenen túl is képes megújulni, képes megújítani költészetét, nyelvhasználatát. „Ő” meg tudta csinálni. Szerintem újszerű versépítő módszerével, a nyelvi frissességével egyaránt gazdagította a szlovákiai és az egyetemes magyar költészetet is.

Rengeteg díj és elismerés tulajdonosa. Az írásom elején már emlegettem díjak mellett többször is megkapta a Madách Imre díjat, mind a szépirodalmi, mind a fordítói munkásságáért. 1988-ban „Érdemes Művész” lett. „Magyar Művészetért” díjban 2004-ben részesült, a „Ludovít Štúr Érdemrendet” szintén 2004-ben kapta meg, és sorolhatnánk még tovább...

Elég egy pillantást vetni a könyvespolcon sorjázó Tőzsér művekre, hogy lássuk, valóban gazdag és dolgos 90 esztendő áll Tőzsér Árpád mögött. Nem hisszük, hogy olvasóink között lenne olyan, aki nem olvasta volna valamelyik versét, kötetét, tanulmányát, vagy akár fordítását, hiszen közel félszáz verseskötete, könyve, fordításkötete, tanulmánya jelent meg.

Legutolsó verseskötete „Újabb szempontok az idő cáfolatához” címmel a Budapesti Parnasszus Könyvek Kiadónál jelent meg az idén. A hátsó borítón egy találó, sokatmondó rövid fülszöveg olvasható Turczi István tollából:

„Korszakos könyv. Többet tud rólunk, mint mi magunk. A Tőzsér-vers olvas minket, látja a kételyt, a mételet és rendre felteszi kérdéseinket. Ha kell, a kedviünkért újraírja önmagát. A Kiadó ezzel a kis kötettel köszönti a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, idén 90 éves Kossuth-díjas költőt és barátot, a magyar irodalom kortárs klasszikusát.”

Tőzsér Árpád 90 éves. E csodálatos évforduló alkalmából köszöntjük most magyar irodalmunk nagy alakját, mindnyájunk kedves ismerősét. Mind a magunk, mind az olvasók nevében további töretlen alkotókedvet, erőt, egészséget kívánunk neki.

SZÁRAZ PÁL

MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJ

Szakály Sándor kitüntetése

A sokoldalú sport- és hadtörténész, a Veritas Kutatóintézet és Levéltár főigazgatója, Szakály Sándor 2025. szeptember 27-én Magyar Örökség díjban részesült. Sokrétű tudományos és közéleti munkásságát a költő és polonista Kovács István méltatta, akitől az alábbi sorokat emeljük ki:

„A legújabb kori magyar történelem kiátkozottjaival akart foglalkozni: csendőrökkel, meghurcolt, bebörtönzött, kivégzett katonatisztekkel, és a magyarságra zúduló olyan közösségi tragédiákkal, mint Trianon, a Don-kanyar, a német megszállás és következménye, a kiugrási... pontosabban kiválási kísérlet kudarca... Felkutatta az idehaza és a nagyvilágban szétszóródott, még élt tanúságtévket is, és felkészültségével, nyíltságával szóra tudta bírni őket. Vallomásaik tölthetik ki a megsemmisült, megsemmisített, zsákmányul elvitt dokumentumok hiányát.

Szakály Sándor napi aprómunkára váltott ifjúkori elhatározása olyan műveket eredményezett, hogy néhányat mégis megemlítsék,

mint A magyar tábori csendőrség története 1938–1945; A magyar katonai felső vezetés 1938–1945; Volt-e alternatíva? Magyarország a második világháborúban; Trianon, honvédség, háború, sport. Válogatott írások Magyarország XX. századi történelméről.

A Hadtörténeti Intézet bécsi kirendeltségének helyettes vezetőjeként és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában tudományos kutatóként dolgozva fizikailag és szellemileg „a források bűvöletében” élt. A forrásokra alapoz a történész, de feltárásuk nem jogosítja fel őt arra, hogy az ilyen vagy olyan indokkal följük emelt pódiumról erőlköcsileg ítélkezzen. Vitatársai ezen ítélkezés elmaradása miatt kövezték meg nem is egyszer. A múlttól szólni harag és elfogultság nélkül kell – vallja Szakály Sándor. És ehhez a tudományos és erkölcsi sorvezetőhöz tartja magát.

Sándor pályáját csaknem kettétörte súlyos betegsége, amelyből azonban felépült... Mert dolga van még ezen a világon.”

INTERJÚ 1956-RÓL

Hajóval a Föld körül

Ezt a címet viseli a Bécsben élő, csornai származású Király Edit életének 2–3 évét felölelő, életrajzi leírása, mely az *Emlékező Rábaköziek* sorozat 6. köteteként 2024-ben látott napvilágot. A mű megjelenése adta az alkalmat, hogy beszélgetve eleve-nítsük fel a 69 évvel ezelőtt történeteket.

A könyv első részében ön az 56-os forradalom kezdeti napjaiban átéltekről ír, akkor Pécssett járt egyetemre. Milyen volt a város hangulata 1956-ban a késő őszi napokban?

Az emberek érezték, hogy itt valami lesz, valami készül, és ez egy eufórikus hangulatot adott. Úgy is mondhatnám „szaga volt a forradalomnak”. A fiatalok, az egyetemisták is készülődtek valami változásra. Nagy tömeg gyűlt össze a Fő téren, a Nádor Hotel előtt, amikor megjött a hír, hogy Pesten ki-tört a forradalom. Néhány fiatal fölment a Nádor Szálló tetejére, és leverték a vörös csil-lagot. Ezt követte aztán a városban a többi vörös csillag leverése. Másnap bejelentették, hogy nincs munka. Megismétlődtek a szép demonstrációk. Akkor Budapestről nem kap-tunk híreket, nem volt közlekedés, nem volt telefon, az üzletek mind zárva voltak.

Az ön családtagjai az ország különbö-ző részein éltek, szülei Csornán. Ott vi-szonylag a kezdeti napokban biztonsá-gos volt.

Ott igen, de a bátyám Budapesten élt és onnan nem érkeztek hírek. Én pedig na-gyon szerettem volna vele kapcsolatba ke-rülni. Érdeklődtem, hogyan tudnék feljutni a fővárosba. Valakitől azt az ötletet kaptam, hogy próbáljak meg a pécsújhegyi kenyér-szállítókkal beszélni, hátha ők magukkal visznek.

Ez sikerült is, néhány emberrel együtt felvettek engem is az egyik kenyérszállító teherautóra. Még örültek is, mondták a ke-nyérostásnál majd tudok nekik segíteni. Budapesthez közeledve szaporodtak az elle-nőrzések és próbáltak mindenkit lebeszél-ni az odautazásról, mert a városban már harcok folytak. A kenyérszállítmány szó-ra azonban mindig tovább engedtek min-ket. Végül, amikor már Budaörs határában nagyon veszélyesnek tartotta a helyzetet a sofőr közölte, hogy nem megy tovább, itt osz-szuk szét a kenyeret és ő viszi vissza az autót Pécsújhegyre.

Hat-nyolc társammal elindultunk Kelen-föld felé. Beesteledett. Lehetett már halla-ni a közelben dúló harcok zaját. Javasoltam a társaságnak, hogy térjünk be egy közeli házba. Rövid időre sikerült is egy orvosnál menedéket találjunk, de tovább mentünk egyenesen be a kelenföldi pályaudvarra. Ott mindenkinek volt helye. Fiatal forradalmá-rok felváltva őrizték a pályaudvart. A har-cok az éjszaka folyamán egyre közeledtek. Reggel mégis kis csoportokban a Déli Pálya-udvar felé vettük utunkat. Nekem a Pasaréti térre kellett mennem. Ez egy hosszú út, de én elhatároztam, hogy megtalálom a bátyá-mat. Ez nagyon félelmetes volt. Gyakran el-süvítették mellettünk a lövedékek. Pasaré-ten a testvérem kenyérért állt sorban, ami-kor rátaláltam. Boldogan nyomtam a kezébe a Pécsről idáig az oldaltáskámban dédelge-tett kenyeret.

Mi történt a következő napokban?

Amíg Gerőék nem hívták be az orosz-o-kat, úgy éreztük, győzött a forradalom. Eu-fórikus állapotban úszott Budapest. Én is

fölszálltam egy teherautóra, zászlókat len-gető fiatalok közé. Nekem gyönyörű volt ez az élmény. November 4-e után, amikor az orosz hadsereg inváziója megindult, már nem volt veszélytelen a városban sétálni. Nagyon rossz hírek terjedtek. Tanakodtunk a bátyámmal. Mit tegyünk, külföldre men-jünk, vagy Magyarországon maradjunk. Feltettük egymás és a szüleinket is. Miat-tuk mindenképpen egyikünknek maradnia kellett. Testvérem úgy vélte, ő jobban tudja majd támogatni őket, s az unszolására elha-tároztam én Ausztriába megyek. Igen ám, de minden fontos iratom Pécssett volt, elő-ször tehát oda utaztam és onnan indultam az osztrák határ felé.

Sopron megyei lévén könnyen eljutottam a határ közelébe. Akkor már sokan mentek át a határon. Nem akartam csoporthoz csat-lakozni. Úgy gondoltam nagyobb veszély-nek lennék kitéve, mint egyedül. Schatten-dorf-nál érkeztem Ausztriába. Sötét éjszaka volt. A szántóföldek sara a cipőmre ragadt. Kis kofferemben vittem a kis motyómat. Tele voltam félelemmel. A határőrök fény-csóváit próbáltam kijátszani, hogy ne kelt-sek gyanút. Mentem egy temetőn keresztül. Tudtam, ha innen kijutok, akkor már biz-tonságban leszek egy osztrák faluban. Így is lett, a schattendorfiak már várták a ma-gyar menekülteket. Forró teát kaptunk és jó meleg vízben megmoshattuk a lábunkat. Az éjszakát egy szalmazsákon tölthettük.

Milyen gondolatok foglalkoztattak, amikor már biztonságban voltál itt Ausztriában?

December 13-án érkeztem. Ezt a napot soha nem fogom elfelejteni. Én kétségbe esve láttam azt az elhanyagoltságot, piszkot a szálláshelyen. Semmiképpen sem akar-tam ott maradni, de nekem nem volt sen-kim, akihez mehettem volna. Kihallgatást kértem a Máltai Lovagrend vezetőitől. Ha-marosan fogadtak. Ez volt a szerencsém. El-mondtam, hogy Sopronban az orsolyitáknál érettségiztem és Pécssett jártam egyetemre, de szeretném folytatni a tanulmányaimat. Két nap múlva elvittek Bécsbe és nagy örö-mömmre elhelyeztek egy apácakolostorban. Pár nap múlva azonban magához vett egy kedves grófnő, aki már előzőleg is elszállá-solt menekülteket. Hat hónapig laktam ott.

Sikerült Ausztriában megvetned a lá-bad? Gondoltál arra, hogy mint mások, magad is más országban telepedsz le?

Időközben igyekeztem egyengetni az utamat egy biztosabb élet felé. Önállósodni akartam. Leveleket írtam rokonaimnak, ba-rátaimnak. Szüleimnek is, de álnéven. Úgy, mintha édesapám egyik diákja lennék. Nem akartam őket bajba sodorni. Egy napon hí-vattak a Bevándorlási Hivatalba. Közölték velem, hogy Új-Zélandból garancialevél ér-kezett számomra. Nagyon boldog voltam. ’57 júliusában ismét hívtattak, közölték, hogy pár nap múlva indul egy autóbusz Salzbur-gba, onnan vonattal megyünk tovább Rot-terdamba és ott hajóra szállunk. Ott már ké-szenlétben áll a Rotterdam Lloyd Társaság *M.S. Sibajak* nevű tengerjárója, amely kíván-dorlókat szállított Új-Zélandba. Az 1957-es csoporttal én is tengerre szálltam és Kana-da, az Egyesült Államok érintésével Pana-ma-csatornán keresztül a Csendes-óceánba érve behajóztunk Wellingtonba a szigetor-szág legforgalmasabb kikötőjébe. Ott már várt az a barát-házaspár, akik a garancia le-velet küldték.

Sikerült beilleszkedni az új környezetbe?

Két csodálatos, élményekkel teli évet töl-töttem Új-Zélandon. Kémiatanulmányaim-nak hála, sikerült munkát szereznem. Köz-ben minden szabadidőmet utazással töltöt-tem. Meg akartam ismerni ezt az érdekes világot. Nagyon sok levelet írtam, meséltem az ottani életről és rengeteg fotót készítet-tem. Ezeket a kincseket ma is őrzöm.

Mi történt, hogy most mégis itt Bécsben beszélgetünk?

Egy napon levelet kaptam, melyben egy kedves fiatalember megkérte a kezem, és visszahívott Európába. Elfogadtam a meg-hívást. Erre az útra egy angol hajóra tudtam jegyet szerezni. Ez a tengerjáró Ausztráliát érintve az Indiai-óceánt átszelve az akkor már ismét működő Szezei-csatornán, Föld-közi-tengeren keresztül vitt minket Angli-ába. Ott szálltam partra. Ott várt engem a későbbi férjem.

1956 EMLÉKEZETE

LUKA LÁSZLÓ

Ján Pista levele

Zürichben, 1957 márciusában, talán az első levél, amit kaptam a vasfüggönyön túl-ról, Jugoszláviából érkezett.

Hihetetlen! Kit ismerek én Jugoszlá-viában?!

Rögvest kiderült a hátulján. Feladója Ján István. Az a Ján István, akivel együtt kezdtem az első elemít, s végig kísértük egymást a ciszterek budai gimnáziumá-ban az érettségiig.

Persze, izgalommal nyitottam ki a borí-tékot.

Ján Pista kézzel írott levele kétségbeesett panaszaival. Lényege: „... itt sýnlődünk két hónapja egy menekültlágérben, 12 magyar egyetemista, köztük közös barátunk, isko-latársunk Kondorossy Péter.

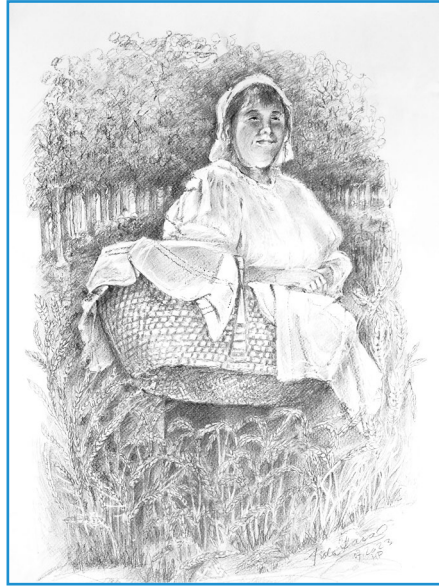
Csak akkor jutunk ki, ha valamelyik nyugati ország befogadna minket. De min-denütt elutasították a kérelmünket, közöl-ve, “a quota betelt, nem tudnak több mene-kültet felvenni”. Segítségedet kérjük, járj közbe a svájciaknál!

Mint a Zürichi Magyar Egyetemisták Szövetségének frissen megválasztott titká-ra rohantam abba a hivatalos irodába, ahol svájci diákok gondoskodtak a Zürichbe me-nekült 350 magyar főiskolai hallgatóról. Ál-landó ügyeletet tartottak, így azonnal a fe-lelős diákhöz fordulhattam, s beszámoltam neki a Jugoszláviából érkezett levelemről.

Az akkor éppen ügyeletes – kis fruska leányzó – szívélyesen fogadott. Ez a leány éppen beiratkozott a jogi fakultásra, ta-nulmányait azonban nem kezdhetette meg a magyar diákokat segítő munkája miatt. Ennek ellenére nem haragudott az állandó-an nyüzsgő, kéréseikkel nyűgösködő ma-gyar diákokra. Türelme sem fogyott el, így bízza bízta munkájában.

Lefordítottam a levelet, aláhúztam, hogy a tizenkettőből kettővel együtt jártam gim-náziumba, és garanciát vállalom értük, de azonnal tennünk kell valamit, hogy kijö-hessenek a lágérből.

A kisasszony hallgatott. Ez rossz jel, gon-doltam mindjárt. Az is volt. Így szólt – persze németül – „nem tehetünk semmit...” Kérte, lássam be, 600, azaz hatszáz magyar egye-temistát fogadott be Svájc. 600 ösztöndíjat kap, amit egyetlen svájci diák sem kap, ezért nem tudnak befogadni több diákot.

Kelőben az új kenyér

Sajnos egyre kevesebben élnek azok kö-zül, akik ’56-ot túléltek. Fontos, hogy felele-venítsük az emlékeket, hiszen a világban szétszórt magyarság jelentős része akkor hagyta el szülőföldjét és vált más ország megbecsült polgárává.

FETES KATA

Mit mondhattam volna erre? Hatszáz diák ellátása, elszállásolása, s összes egye-temi költségük, orvosi biztosításuk fede-zése..., igen, ez biztos horribilis, milliós nagyságrendű összeg. Szomorúan, lever-ten hagytam el az irodát. Még a kis frus-kára sem haragudtam, mert megértettem, mindennek van határa...

Bandukolva vissza a nyelvtanfolya-munkra – mert illet is szervezett a német nyelvet nem tudó egyetemistáink számá-ra a kisasszony szervezete – arra gondol-tam, hogy ezt a levelet felolvasom egyesü-letünk rendkívüli közgyűlésén. Azon pe-dig azt fogom javasolni, hogy adjuk össze a két fiúnak a szükséges minimum ösz-töndíjat, azaz 270 svájci frankot havonta, azt az összeget, amit mi is kaptunk. Abból azért két frankot lehet adni a szent célra.

Így is történt. A közgyűlés megszavazta személyenként a havi két frank adományt. Azaz – ha minden adomány majd ponto-san befut – akkor lesz 700 svájci frankunk a két fiú számára. Ez persze nem elég. A pénz ugyan összegyűlik – ha minden jól megy – de beutazási engedélyt is kell sze-rezni, mert ott is fennáll a kvóta: 15.000 magyar menekültnek adtak menedékjo-got a svájci hatóságok, s látszólag Ikle, a felelős kisasszony nem tud beengedtetni több magyar egyetemi hallgatót.

Újabb időpontot kértem, s kaptam. Be-számoltam.

Ikle kisasszony megígérte, hogy beszél a Nagy Hivatalosokkal. Látszott rajta, hogy meglepte ez az új fordulat.

Beszélt a Hivatalosokkal. Nemcsak a két iskolatársamat, de még 15 (!) egyetemistát fogadtak be ösztöndíjjal Jugoszláviából, Ján Pista táborából. Így nem kellett be-szednünk egyesületi tagságunk nagylel-kű adományát. Hál’Isten! Köztudomású, hogy a „megadjuk, megadjuk!” nemeslel-kű felajánlást nem mindig követi nagylel-kű adakozás.

Postscriptum: Ikle kiasasszony minden idővesztés ellenére kiváló eredmény-nyel befejezte jogi tanulmányait és férj-hez ment. Mint Madame Elisabeth Kopp vi-lágszerte ismertté vált. Ugyanis, mint első nőt beválasztották a héttagú svájci kor-mányba a Bundesratba.

A digitális demencia

A demencia szakkifejezés a gondolkodás és a memória rosszabbodását, az ember fokozatos elbutulását jelenti. A demencia pszichózis, az érzelmek és a képességek hanyatlásához vezet, amely korlátozza a társas életet és a teljesítő-képességet. Többnyire az agy betegségével jár együtt, ezért az elméjegyik változatát is értik rajta. Leggyakoribb és legismertebb oka az Alzheimer kór. A digitális demencia modern megjelenése azoknak a zavaroknak, amelyek a megismerésnél, és a mentális képességek csökkenésénél jelentkeznek, és a digitális (számjegyű) médiumok, elsősorban a számítógépek, tabletták és okos telefonok használatának hosszúlejárátú függőségéből származnak.

A szakadatlan scrollozás (görgetés), notifikálás (hirdetések), és az a szükséglet, hogy a telefon állandóan kézügyben legyen, tönkre teszi az agyat. Nemcsak a szem elfáradásáról, vagy az alvás hiányáról van szó. A szakértők már vészhelyzetre mutatnak: egy olyan jelenséggel van dolgunk amit „digitális demenciának” nevezünk, és amelynek sokkal veszélyesebb hatása van, mint gondolnánk.

A digitális demenciával először Dél-Koreában találtak, ahol az orvosok és a tudósok a fiatalok körében a kognitív (gondolkodással és megismeréssel kapcsolatos) problémák riasztó növekedésével szembesültek, tehát annál a generációnál, amelyik már az okos telefonnal a kézben született. Nincs szó az öregségi demenciáról, hanem a tünetek összességéről, amelyek hasonlítanak a demenciához, mint a rövidlejárátú memória elvesztésével, az összpontosítási képesség csökkenésével, és a döntőképesség, vagy a tervezőképesség elvesztésével jár.

A koreai kutatás 2013-ban, amely később a Journal of Medical Education folyóiratban jelent meg, hangsúlyozta, hogy a okos telefonok túlságos használata a gyerekeknél és diákoknál a kognitív funkciójuk csökkenéséhez vezet, hasonlóképpen, mint azoknál a pacienseknél akik traumás agysérülést szenvedtek. A szüntelen átugrálás a feladatok és a telefonban levő információk között, akadályozza az agynak az adatok rögzítését a hosszúlejárátú memóriában. Az összpontosítás átlagos időtartama drasztikusan lerövidül, mert az agyat az információk gyors, felszínes feldolgozására alkalmazzák.

Az agy krónikus túlterhelése információkkal, és az állandó figyelem elterelése, gyengítik az agy végrehajtó funkcióját, amely kulcsfontosságú a tervezésben, a problémák megoldásában, és a döntéshozatalokban. Azon kívül, annak ellenére, hogy a telefonok kapcsolatokat ígérnek, paradox módon megnövekedett szorongáshoz és depresszióhoz vezethetnek, a szociális izoláció következményi okán, hogy esetleg a történetekben lekéshetnek, lemaradnak a többiektől (ez az ún. FOMO – Fear Of Missing Out jelenség). A Journal of Social and Clinical Psychology 2018-ban megerősítette az egyenes összefüggést a korlátolt szociális médiumok használata és a szellemi jólét javulása között a fiataloknál, ami utal a digitális technológiák hatására a lelki állapotokban.

Az agyunk hihetetlenül adaptáló, ún. „plasztikus”. Ez azt jelenti, hogy állandóan változik, és ahhoz alkalmazkodik, amit éppen csinálunk. Ha az agyunkat az információk gyors szkennelésre, multitaskingre (a feladatok egyidejű megoldására) és azonnali kielégítésre edzzük, erősítjük a neuronok útvonalait ezekre a tevékenységekre. Ellenkezőleg, csökkentjük a mélyolvasásra, összpontosítást igénylő munkára, és az alkotó gondolkodásra Dr. Spitzer neurológus írja könyvében „Digitális demencia: Hogyan fosztjuk meg önmagunkat és gyerekeinket az észről” (2012). A digitális médiumok túlzott használata az agy egyes részeinek elsoványodásához, és a kognitív képességek rosszabbodásához vezethet, amelyek alapvető követelmények a tanuláshoz és az emlékezethez. Ez nem jelent valamiféle zombivá válást, de azt, hogy változik maga az agy architektúrája. Probléma keletkezik az alapos munkával, a hosszú távú tanulással, az empátiával a reális kölcsönhatásokkal, valamint a valódi relaxációkkal a digitális stimuláció nélkül. Az agy „digitálissá” – gyorsává válik, de egyben csak felületessé.

Jó hír az, hogy az agy plasztikus mindkét irányban. Lehet tréningezni a háttérrel ellátott tevékenységekre. Ezzel nem azt állítjuk, hogy a telefont el kell dobni, hanem átvenni a kontrollt felette. A méregtelenítést kell alkalmazni, és hosszabb időre kikapcsolni a bejelentkezéseket, vagy a tudatos használatra áttérni – a felhasználás előtt minden új alkalmazásnál megkérdezni, hogy az egyáltalán szükséges-e? Az életbe be kell vezetni olyan aktivitásokat, mint a papír könyvek olvasása, séták a természetben, vagy interakció és kommunikáció az emberekkel szemtől szemben, ami bizonyíthatóan erősíti a kognitív funkciókat és csökkenti a stresszt, mint ahogyan ezt az agyra ható kutatások mutatják.

Továbbá helyénvaló időben meghatározni a mobil telefon alkalmazását, telefon nélküli zónákat kialakítani pl. a hálószoba „legyen szent hely digitális zavarok nélkül”. A digitális demencia nem csupán amolyan ázsiai madárijesztő. Ez realitás, amely alattomosan oson be az életünkbe. Sok értelmes fiatal a digitális eszközök használatának hatására, már nem tartja életbevágóan szükségesnek a magasabb technikai műveltségnek az elsajátítását, mert személyes alkalmazásának esetén anyagilag is nagyobb megbecsülésben van része. Amellett különösen a lexikális tudást illeti, mindent megkaphat a digitális eszköztől a mobiltól és hasonló szerkezetektől. Jobb felfogni, hogy agyunk a legértékesebb eszközünk és kell, hogy megvédjük a digitális túlterheléstől. Mert ha nem teszünk meg, azt kockáztatjuk, hogy már sohasem lesz a gondolkodásunk olyan, mint azelőtt. És ez akkora ár, amit nem engedhetünk meg magunknak.

DR. PALÁGYI ISTVÁN GYÖRGY

BÉCSI NAPLÓ

www.becsinaplo.eu

Új postafiók címünk:

A-1010 Wien, Pf. 58

IBAN: AT572011100000446793

Egy „kisebbségi kulturális közmunkás” könyve

A 2024-ben indult Báthori Téka sokatmondóan beszédes című sorozatának élén olvasható: *Minoritates*, melyet *Kisebbségeknek fordíthatnánk*, értve rajta a nemzetiségként, nemzeti kisebbségként (megkerülve a mástípusú, például a vallási kisebbségek problémáit) emlegetett „őshonos” lakosok meghatározott együttesét, egy történelmileg körülhatárolható terület, az ország egyéb vidékein többségben lévőktől eltérő nyelvű közösségét, hozzátevé az adott országban eképpen alkotva vegyes nyelvű, több kultúrájú népeiséget. A különféle történelmi változások során így létesült államközösségben a (számbeli) többség és a (számbeli) kisebbség együttélése – legalábbis a kelet-közép-európai régióban – olyan anomáliákat produkált, melyek részint a békeszerződésekben foglaltakból nem vezethetők le, részint akár a történelmi abszurd kategóriájába tartozóknak is minősíthetők. Kiváltképpen figyelembe véve, hogy Kelet-Közép-Európában a jelenlegi országhatárok a legkevésbé nyelvi határok, A nem oly régen megvalósult Szlovák Köztársaság örökölte elődeitől a nemzeti kisebbséggel összefüggő problémák megoldatlanságát, és nemigen érzékelhető elmozdulás sem egy „pozitív diszkrimináció”, sem a jelenleginél méltányosabb modus vivendi irányába.

Máté László kötete a szilicei születésű, nemrég elhunyt kassai szerző válogatott írásait tartalmazza, dokumentumait egy több évtizedes, szóval, írással, tettel folytatott küzdelemnek, melyet nyelv- és értékvédőnek minősíthetnénk, a szlovákiai, szlovenszko, felvidéki, felföldi magyarság szabadabb létezése, nyelvhasználat, támogatandó kulturális tevékenysége, hagyományörzése/gyarapítása érdekében végzett nehéz, részszikerekben és megoldatlan kérdésekben gazdag munkálkodásának epizódjairól beszámolva.

Máté László az írás címévé választott önminősítése egyben utal a kötetében foglaltakra, jellemezvén azt a magatartást, azt a világszemléletet, mely vezeti a szlovákiai magyar közösség lehetőségeinek, eredményeinek, tévesztéseinek fölmérésekor, a keserves hétköznapiak és a ritka ünnepi pillanatok regisztrálását szorgalmasan végezve. A kötet írásából kitetszhet, hogy szerzője nem elégszik meg az akármennyire jogos sérelmek pusztá elsorolásával, hanem keresi, milyen munkával, hogyan lehet a közösség energiáit a megmaradás, a gyarapodás, a kultúraörzés/fejlesztés, a nyelvápolás szolgálatába állítani.

A könyv több, a maga szűkebb körében ismert, de a szélesebb nyilvánosság előtt talán kevésbé emlegetett „kulturális közmunkás” példáit állítja reflektorfénybe. A kötet tudatosítja, hogy a szlovákiai magyarság immár évszázadot meghaladó teljesítménye szerves része a „kulturális világörökség”-nek, ennek okából nem pusztán megtartandó, hanem tovább építendő, ellene szegülővén az egyenmősítő nemzetállami manipulatív igyekezeteknek. Az európai művelődés szegényedik egy efféle közösségi kultúra felszámolásával (a szepességi cipszerek, az erdélyi szászok története szomorúan beszédes példa), a szlovákiai magyar kulturális teljesítmény fölszámolásával Európa

lenne (jóval) kevesebb. Ezt figyelembe véve, elgondolkodtatóak Máté László adatai szülőföldje magyarságának fogyásától, a magyar iskolák veszélyeztetettségéről. Önkritikus szemlélete figyelmeztet a veszélyekre, melyeknek nem kizárólag az állami készlet az oka, hanem a magyar szülők oportunizmus is, gyermekeiket szlovák iskolába adván – ama megfontolásból, miszerint könnyebbé válik így a gyermek „karrier”-je. Egy másik veszélyforrás a szlovákiai magyar társadalom (politikai, inkább „pártos” megosztottsága. Nem ott a baj, hogy többféle világnézet szerint gondolkodik a fogyasztó magyar világ, hanem ott, hogy e politikai megosztottság olyan jellegű, mely ellehetetleníti nemcsak az összefogást (ti. hogy magyar képviselőt küldjenek a parlamentbe), hanem a szükséges párbeszédet is. Ez ott még fájdalmasabban érzékelhető, ahol a Csemadok, az érdekvédő-kulturális szervezet is átpolitizálódik, egyetlen véleményhez igazodik, nem érvényesítvén pluralitást.

Máté László pontosan megjelöli, hogy Fábry Zoltán, Czine Mihály, Dobos László, Rudolf Schuster életműve megannyi eligazodási pont számára. A *vádolt megszólal* Fábry Zoltánja, aki képes volt kritikával illetni nem egy – súlyos – tévedését, a kisebbségi vidékeket járó Czine Mihály, aki előadásaival, konferencia-részvételével jelezte, hogy egy magyar egyetemi tanárnak mily fontos a kisebbség létezése kultúrája, az *Irodalmi Szemle* alapító főszerkesztője, Dobos László, aki íróként, közéleti személyiségként kereste közössége érdekei megvalósításának lehetőségeit, Kassa polgármestere, az államelnök Rudolf Schuster, aki sosem feledte a maga többnyelvűségét.

Máté László felidézi a tájakat megörökítő emlékezetét, Krúdy Gyuláét, Mikszáth jó palócaiét, tót atyafiaiét, a Sztregovát a világirodalom térképére felrajzoló Madách Imréét, a főmű szlovák fordításaiét. Sokatmondóan emlékeztet Márai Sándorra, kinek szavait a közösség erősítésére, iránymutatóul idézi: „a magyarság csak a minőség igényével lehet és maradhat fenn az új Európában, nincs módunkban középszerűek lennünk.” Az író „elvárásai” nem a lehetetlent „igény”-lik, hanem kinek-kinek erőfeszítéseire számítanak, hogy „igény”-ében ne adja alább, minthogy önmaga legjobbja legyen. Akiket Máté László írásában élénk állít, a maguk területén, a tudományban, orvosként, a művészetben (néptánc), a közösség-szervezésben, a Csemadok kevésbé látványos hétköznapijaiban megörökítésre ösztönözve követésre méltót teljesítettek. Nemcsak őriztek valamit, hanem tekintetbe véve a tekintetbe veendőket, továbbgondoltak, fejlesztettek, a régebbit számba vevő újra alapoztak. Az alkotás „korporancia” sugárzik Máté László könyvéből, mely úgy nagyon személyes, ahogy a közösségépítő személyiségeké. Célját akkor érné el, ha minél több kézbe kerülne, vitára készítené, továbbgondolva, a gyorsan változó periódusokhoz alkalmazva hasznosulna mindaz a fölvetés, melyet a könyv „tisztá beszéddel” megfogalmaz.

(Máté László, *Tiszta beszéd*. Báthori Téka. Minoritates I. Badacsony-Sárospatak, 2024, 376 lap)

FRIED ISTVÁN

SZÍNHÁZ

A lehetetlen színpadra állítása – Karl Kraus és *Az emberiség végnapjai* a Burgtheaterban

Karl Kraus azt írta bevezetőjében a hétszázhetven oldalas mű elé, hogy földi színpadon bemutatathatatlan, esetleg majd a Marson. A kortársak pedig Kraus darabját kifinomult nyelvhasználata miatt, mellyel még Bécs egyes kerületeinek jellegzetes argóját is érzékeltette, lefordíthatatlannak tartották. Az élethelyzetek ábrázolásában Krausnál még a tájszólások árnyalatainak is jelentősége van.

Az idő Krausra, és a kortárs irodalmárookra is rácăfolt, ennek köszönhetően idén szeptemberben a Burgban tudtam megnézni a darabot, azt követően, hogy elolvastam Tandori Dezső bravúros fordítását.

A háború nyelve a boncasztalon

Kraus művében nem tesz mást, mint az első világháború kitörésétől egészen a katasztrofális végkifejletig kronológi-kusan szemlézi a korabeli sajtót, politikusi és tábornoki beszédeket, és mivel maga is kora egyik legjobb újságírója, az utca népének minden egyes rezdülését is. Ezeket pedig jelesebb eseményekhez kötve – kezdve Ferenc Ferdinánd halálától a miniszterelnök kávézós traccspartijaiig, utcai tumultusokig – egymásba fűzi őket több, mint kétszáz hosszabb-rövidebb jeleneten át. Az első világháború eseményei történelmi regényként követhetők a műben, ezért a kor iránt érdeklődők számára ilyen szempontból is forrásértékű lehet. Egyben olvasva azonban az egész monológ és eseménysor abszurd, és értelmetlenné, egyfajta nyelvi sátánná válik. A hivatalos szövegek groteszk ismétlései, az újságcikkek, a katonai parancsok paródiái mind azt mutatják, hogy a modern világ „ördöge” a hamis retorika. Kétségtelenül ezt ismerte fel Kraus kortársai-val szemben igen korán, s ennek köszönhetően művét már 1915-ben kezdte írni, az eseményekkel egyidőben, hogy görbe tükröt állítson a kor elé, csak hogy valahogyan megállítsa az egyre értelmetle-

nebb öldöklést, hazugságáradatot.

Ilyen művet most is lehetne írni. Az ukrán háború Magyarországon is kitermelt egy tucat „nemzetbiztonsági szakértőt”, akik akár heti kétszer-háromszor is elemeznek, jósolnak. Az ő mondataikat egybefűzve egy krausi érzékenységgel megáldott ember hasonló művet tudna létrehozni: „meghalt Putyin, él Putyin, Zelenszkijt hátba támadták saját miniszterei, jó dolog a csecsen katonák körében teázni stb., stb.”.

Színpadra vinni a lehetetlent

Ahogy olvastam a művet, azt gondoltam, hogy ezt bizony – rácăfolva Krausra – remekül elő lehetne adni színpadon. Hiába a sok szereplő, 8–10 ember elég lenne gyors átöltözésekkel, a több mint kétszáz jelenet a rengeteg ismétlődés miatt pedig könnyen sűríthető, így nem lepődtem meg, hogy idén szeptemberben bemutatják a Burgban.

A „lehetetlenre” a fiatal cseh rendező, Dušan David Pařízek vállalkozott, az előadás a Salzburgi Ünnepi Játékokkal koprodukcióban készült. Ahogy várható volt, Pařízek modernizálta a darabot, a színpadkép egyszerű volt, mégis zseniálisan használták ki: két diavetítő és egy kamera segítségével a színpad nagy részét elfoglaló kockára vetített korabeli újságkivágásokon, filmekken keresztül idéződött meg a történelmi háttér. Nekem kifejezetten tetszett, igazi bravúr volt az egyszerű diavetítő szellemes használata. A szereplőket árnyjátékkal tudatosan megsokszorozták, sok jelenet egyszerre volt monológ és pantomim. Az első felvonás végig eleven volt, a néző figyelmét ügyes fogásokkal sikerült lekötöni (pl. jó dramaturgiai érzékkel kidőlt az óriáskocka egyik fala), és sikerült a legérdekesebb jeleneteket kiválasztania a rendezőnek.

A második felvonásban azonban kezdett elfáradni a darab. Mintha a rendezőt szorongatta volna a félelem, hogy belefá-

rad a néző a párbeszéd monotóniájába. Egyre nyomatékosabban kezdte ismételni, ami szerinte a darab lényegi mondanivalója: a háború értelmetlensége a saját felelőssége. Ez nekem kifejezetten nem tetszett, mert Kraus módszerében épp az volt a zseniális, hogy nem volt szájbarágós, az ember a saját értelmével olvasta ki, élte át ezeket az üzeneteket igen meg-
rázóan. A saját felismerés lehetősége a darab végére elveszett, a rendező a gondolkodás terhét levette a nézők válláról.

Kraus eredeti művében az „optimista” és a „gáncsoskodó” párbeszédei – éppen úgy, mint Madách Imre *Az ember tragédiájában* – Sátán monológjai végigkísérik, kommentálják az egyes jeleneteket. A gáncsoskodó Kraus véleményét tolmácsolja az események kapcsán. Ezt a két szereplőt sajnos Pařízek elhagyta, mondataikat más szájába adta, és így erőltetve a mondanivaló tukmálása még zavaróbbá vált.

Ez a kifáradás várható volt, olvasás közben én is fáradtam, Tandori is emlegette a monotóniát esszéjében a darabban kapcsolatban. Olvasás közben egyre többször éreztem azt, hogy egy-egy jelenet már olvastam, sőt a záró szörnyűségek közepette attól tartottam, – ahogy a darab nézése közben is – Kraus művének sohasem lesz vége. Így volt időm elgondolkodni azon, hogy már vagy ötven éve divat a darabok modernizálása. III. Richárd ballonkabátban, gépfegyverrel járkál, Antigoné joggingban feszít, Oidipusz gázálarcban lép a színpadra, és ez engem a legtöbb esetben zavar, mert céltalannak tartom. Oidipusz gázálarca csak arra jó, hogy ne értsük a szavát.

Mivel fejben olvasás közben rendeztem is, úgy gondolom Klaus darabját az eredeti megjegyzések szerint lehetne a leghatásosabban előadni, mert a szöveg máig működik, máig eleven. Az első világháborús problémákat nem tudtuk megoldani, máig a mindennapjaink részei.

Kenyérszelés

A politikai vezetők, sajtóelemzők ukrán háborúval kapcsolatos véleményei, ötletei (elég a „Nem hezitálók klubjára” gondolni), épp oly ostobák és groteszkek, mint akkoriban, és ez ugyanúgy magában hordozza a robbanásvesélyt, mint a mű keletkezésének idején. A darab ezek alapján akár reneszánszát is élhetné.

Egyszer ez is véget ér

„Az emberiség végnapjai” aztán egyszer csak egy zseniális mondattal – Az ember tragédiájában leírtakhoz hasonlóan – Isten zárszavával mégis véget érnek: „Én nem így akartam!”. Érdekesen csenghet ez a mondat az osztrák nézők fülében. Ez a darab ugyanis a címevel ellentétben nem az emberiség végnapjait, hanem az Osztrák–Magyar Monarchia végnapjait írja le, a világtörténelem befolyásolására hétszáz éven át képes bécsi erőközpont bukását. Az emberiség a monarchia bukása ellenére köszöni szépen jól van, száz év alatt lélekszáma meg-négyszereződött, és szép lassan képessé válik rá, hogy Kraus darabját a Marson is bemutassa. A Burg előadása mindent egybevetve prima volt, de ha a cseh rendező csak a második felvonást többször végignézi, lehet ő is azt mondja magában, mint a jóisten a darab végén: „Én nem így akartam!”.

KORCHMA ZSOMBOR

GAZDASÁG

Ausztria legújabb hitelminősítése

A Moody's Investors Service, a pénzügyi kutatással és elemzéssel, hitelminősítéssel foglalkozó holding-társaság, Ausztriára vonatkozóan „negatív kilátású” hitelminősítést tett közzé. Ez egy újabb jelzés arra, hogy az adósságprobléma messze van a megoldástól.

Mit jelent a minősítés és melyek a kilátások?

A Moody's és más nemzetközi hitelminősítő intézetek a vállalatok és kormányok hitelképességét értékelik. Ez azt jelzi, hogy egy ország milyen valószínűséggel tudja visszafizetni adósságait.

A magánszemélyekhez hasonlóan minél alacsonyabb a hitelminősítés, annál magasabbak a kamatlábak – az államok esetében ez a kötvényekre vonatkozik. Azt jelenti, hogy az adósság finanszírozása még drágábbá válik az állam számára.

A jó hír az, hogy a Moody's szerint Ausztria továbbra is „Aa1” hitelminősítéssel rendelkezik, ami a második legmagasabb kategória. A stabilról a „negatív kilátású”-ra leminősíteni azt jelenti, hogy a jövőben a hitelminősítés

is alacsonyabb kategóriába kerülhet.

A magasabb kamatlábak így megnehezítik a költségvetés konszolidációját. Tavaly a kamatfizetések már elérték a 7,3 milliárd eurót, míg 2023-ban csak az 5,7 milliárd eurót tették ki. Ez azt jelenti, hogy Ausztria kiadási problémája még tovább növekedhet. A Moody's azonban közleményében azt is kifejti, hogyan lehetne a kilátásokat „stabilá” tenni. Ehhez a kormánynak sikeresen végre kell hajtania a konszolidációs intézkedéseket, stabilizálnia kell az államadósságot, és ellensúlyoznia kell a gazdasági teljesítmény csökkenő tendenciáját. Markus Marterbauer pénzügyminiszter, Bluesky platformján megnyugtató: „Biztos vagyok benne, hogy sikerülni fog a költségvetés konszolidációja.”

Ausztria – Thaifölddel és Mexikóval ellentétben – továbbra is nagyon magas hitelminősítéssel rendelkezik. A negatív kilátások tehát a kezdeti szakaszban nem annyira tragikusak, mivel még nem jelentenek hitel leminősítést. Inkább figyelmeztető jel a kormány számára, hogy

gyorsan hajtson végre intézkedéseket a költségvetés konszolidációja érdekében. Ausztria legutóbb 2015 októberében kapott „negatív kilátású” minősítést a Moody's-tól, és 2016 júniusában az ügynökség a legmagasabb „AAA” szintről „Aa1”-re minősítette le a besorolást.

Az Európai Unió júliusban deficiteljárás indított Ausztria ellen. Ennek oka, hogy az ország túllépte a Stabilitási és Növekedési Paktum által meghatározott költségvetési szabályokat. A bruttó hazai termék (GDP) 4,7 százalékat kitevő hiányráta jelentősen meghaladta az EU 3 százalékos határértékét, és várhatóan idén is 4,5 százalékon marad. A kormány célja, hogy 2028-ra visszatérjen az uniós referenciaértékhez, és ez idő alatt ennek megfelelően kell egyensúlyban tartania az állami költségvetést.

Az EU-hoz hasonlóan a Moody's szerint is túl lassan halad a költségvetési konszolidáció. Az ügynökség a kilátásokat stabilról negatívra változtatta. Attól tart, hogy az államadósság az elkövetkező években tovább fog növekedni.

Röviden, azt állítja, hogy a politikai döntéshozók még nem tettek eleget a csökkenő tendencia megállításáért.

Vannak más kockázati tényezők is. Mivel a gazdaság idén ismét zsugorodik, az állam kevesebb bevételt termelhet. Ausztria második legfontosabb kereskedelmi partnerének, az USA-nak az új kereskedelem-politikája, valamint a demográfiai fejlemények is negatív hatással lehetnek.

KAFe

LENGYEL FERENC

aranypármenem volt

döntött: kiszárad...
mért feledtem naponta
megsimogatni?

mulandó

magányos vízcsepp
látja meg magát szomszjas
madárszemekben

A jövő új határaitól

Határokon és korlátokon az *emberi nembeli* korlátokat és határokat értjük, amelyek az emberi nem (Gattung), s benne természetesen a nembeliséget képviselő reprezentatív emberi egyének számára is meghaladhatatlan korlátokat és határokat jelentettek. Nyilvánvalóan ilyen például a *halál*. A nembeli korlátok érvénye nem az egyén szintjén fogalmazódik meg, e korlátok kijelölése és a kiválasztás igazolása nem az egyén aktuális szabad cselekvésétől függ. Az emberi szabadság szakadatlanul szembesül e nembeli korlátokkal, belátja létüket vagy lázad ellenük. Minden, csak nem véletlen, hogy egy olyan szélsőségesen individualista korszakban, mint amilyen a jelen, bármiféle valódi határ vagy igazi korlát sokkal érzékenyebb kihívást jelent, mint bármikor eddig.

A történelem sokszínű fátylán át viszapillantva annak lehetünk tanúi, hogy az emberiség nemcsak kivételesen erős és nagyhatalmú nembeli határok és korlátok közé volt szorítva, de azt is láthatjuk, hogy az ember számára ezek a sokszoros korlátok és határok a lehető legtermészetesebbek voltak. A valamennyire feltárt ősi és antik társadalmak mitológiái, valószínű képzetei hűségesen tanúskodnak erről. De nemcsak a feltételezhető ősi gondolkodás mutat ebbe az irányba, de az emberi praxis elemei közvetlenül is, így például a túlvilággal való állandó kommunikáció, az Istenek akaratának permanens kipuhatólása, az összes lehetsé-

ges jóslat vagy más titkos jel komolyan vétele és az azok megszerzésére irányuló állandó törekvés. A határok és korlátok világát a kereszténység évezredes uralma a tartalmak függetlenségétől is eltekintve megörökítette, miközben az embernek a maga nembeli korlátaival való viszonyát a középkori ember *mindennapos problémájává* tette.

A kora újkor új megközelítésében alapvetően *három* hatalmas kérdéssel van szó. Az egyik a *természet* korlátaival és határainak kérdése, a másik a *társadalom* korlátaival és határainak kitérítése, a harmadik pedig a *megismerés* határainak és korlátaival kitérítése.

A modernség korszakában azután a társadalom és természet állandó operatív és tevőleges átalakítása az éppen aktuálisan érvényben lévő nembeli határok és korlátok pozitív kiszélesítésével már nem reprodukálható a megismerésben. A megismerésnek megvannak a maga önálló törvényei, amelyet nem lehet pusztán emberi aktivitással kitéríteni. Ez nem azt jelenti, hogy a megismert világ határai nem tolnának ki ugyancsak mindennapos módon, de a megismerés alapelvei, logikája, verifikációs rendszere minden előrehaladás ellenére sem tágulhatnak abban az ütemben, amelyben a társadalom és a természet pozitív megismerése tágul.

A társadalomban, természetben és a megismerésben a határok és korlátok meghaladhatatlansága nem azt jelenti,

hogy ezek a határok és korlátok mindig ugyanolyanok, azaz nem változhatnak. *De a határok és korlátok állandósága és azzal szemben álló változékonysága az egész történelem folyamán valójában mégsem jelentett ellentmondást.* Ha ugyanis a természet vagy társadalom valamely vonatkozásában vagy szegmensében egy határ vagy korlát megváltozott, *attól kezdve immár az lett az új határ és az új korlát.*

A modern társadalom számára a határok átalakítása a határokon való túllépés a határok állandó kijebbi tolása tehát immár hétköznapi tevékenység. Az a kutató, aki a saját területén nem tágítja ki saját témáinak határait, könnyen egzisztenciális problémákat is okozhat magának. A határok állandó kitérítése a modern társadalomban nem jelenti a határok megszűnését.

Napjainkban azonban *végleges nembeli határok és korlátok inganak meg.* Olyan nembeli korlátok, amelyeket a nembeliség szempontjából bizvást tekinthetünk átléphetetlennek. Az *első* példánk a veszélyes sportok világa, amely érdemileg és nyilvánosan megszünteti az *emberi halálfélelem* nembeli határát. A *második* példánk a gender-forradalom, amelyik megszünteti (alternatívává teszi) az *emberi reprodukció* kötelességének nembeli határát (fiúvá operált lányok nem szülnek, hacsak a társadalombiztosítás pénzén nem operáltatják vissza magukat ismét nővé). *Harmadik* példánk az aktuális vi-

lágméretű *háború*. Sokféleképpen lehet vélekedni napjaink legalább két szinkron háborújáról, azt azonban már semmiképpen nem lehet mondani, hogy a *modern háború* (beleértve a nukleáris, vegyi és információs háború lehetőségeit is) napjainkban még mindig *érvényes* nembeli határ és /vagy korlát lenne.

Olyan nembeli határok/korlátok dőltek meg, amelyeket megingathatatlannak tartottunk. A helyzet legfontosabb figyelmeztetése azonban nem az, hogy minél mélyebben tudatosítsuk ezen átléphetetlennek tekintett határok reális átlépését. A mai helyzet igazi drámája nem a mi félelmünk, hanem annak bizonyosra vehető előrejelzése, hogy ezek után új határok már aligha lehetnek elképzelhetőek. *A modern-posztmodern globalizáció sodrásában ugyanis teljesen elképzelhetetlen, hogy ismét kialakulhassanak a halálfélelem, a természetes reprodukció vagy a világméretű háború nembeli határai vagy korlátai.* Teljességgel elképzelhető ugyanis, hogy szabályozzák a veszélyes sportok veszélyeit. Az is lehetséges, hogy nem változtatja meg minden második ember a maga nemét, sőt, esetleg még az is elképzelhető, hogy nem tör ki a közeljövőben az atomháború. *De az már aligha lesz lehetséges, hogy a halálfélelem, a természetes reprodukció vagy a világméretű éles háború ismét átléphetetlen nembeli korlát, igazi „tűzfal” legyen.*

KISS ENDRE

INTERJÚ

A Bécsi Napló előző számának oldalait Hofbauer Bankós Adrien könyv- és papírrestaurátor színes papírfestményei díszítették.

Nem először történik meg velem, hogy rám köszön valaki a korábbi éveimből. Így van ez Adriennel is, akivel 15 év után, 2006-ban találkoztunk újra, itt Bécsben, a Nemzeti Könyvtár Restauráló Intézetében. A restaurálás különleges szakma, egyben hivatás és művészet.

Adrien, neked hogyan jutott eszedbe ezt a hivatást választani?

Messziről kell indulnom. Édesanyám könyvtáros volt, így kisgyerekként nagyon sok időt töltöttem nála a könyvtárban, ahol az olvasás és a képes albumok nézegetése mellett szívesen segítettem is neki. Különösen az újonnan beérkező könyvek főlizását kedveltem.

Így tehát már ekkor belém rögzült, milyen fontos, hogy a könyveket a használat során megóvjuk. Majd eltelt jó tíz év, leérettségiztem Budaörsön az Illyés Gyula Gimnáziumban és eljött a pályaválasztás ideje. 1986-ban szintén az Édesanyám támogatásával betekintést nyerhettem az Országos Széchényi Könyvtár Restaurátor Műhelyének munkájába. Beöthyné Kozsca Ildikó vezetett végig a műhelyen és minden, amit mutatott és elmagyarázott, lenyűgöző volt. Akkor találkoztam veled is először. Ahogy kiléptem a könyvtár kapuján, már tudtam, hogy én ezt és csakis ezt akarom csinálni.

Mesélj egy kicsit a szakmai életutadról. Hogyan vezetett sorsod Budapestről, az Országos Széchényi Könyvtár Restauráló Műhelyéből az Osztrák Nemzeti Könyvtárba?

A könyv- és papírrestaurátor képzés,

Restaurálás és papírfestészet

valamint a Széchényi Könyvtárban eltöltött öt év után, 1992-ben költöztem Bécsbe, ahol nem volt könnyű megvetni a lábamat. Akkoriban nehéz volt külföldi állampolgárként osztrák nemzeti intézményben elhelyezkedni. Mivel csak meghatározott idejű szerződéseket kaptam, ezért úgy döntöttem, hogy magánvállalkozásba kezdek. 1994-ben megnyitottam az első restaurátorműhelyemet. Érdekes feladatokat kaptam, szép számban voltak megbízóim, de 10 év elteltével úgy éreztem, hogy hiányoznak nekem az intenzív munkakapcsolatok. Attól féltem, hogy nem érnek el az információk, esetleg lemaradok valamilyen szakmai érdekességről. 2006-ban szerencsémre sikerült ismét elhelyezkednem az Osztrák Nemzeti Könyvtár Restauráló Intézetében. Eközben a saját műhelyemet sem adtam fel; így az ezt követő három év volt a legintenzívebb szakmai időszaka életemnek. Sok újdonsággal ismerkedtem meg: anyagokkal, technikákkal és nem utolsósorban az időközben megváltozott etikai hozzáállással és módszerekkel.

Ez volt az az időszak amikor mi ketten újra találkozhattunk és néhány évig ismét együtt dolgozhattunk.

Igen. Nagyon jó érzés volt magyar-ként ketten, egymást támogatva ott dolgozni. Te azonban a Nemzeti Könyvtárból továbbmentél.

Az utam az Osztrák Nemzeti Levéltárba vezetett, ahonnan 2014-ben érkeztem meg szakmai utazásom talán legkiemelkedőbb, jelenlegi állomására, Dr. Sigrid Eyb-Green meghívására a Bécsi Képzőművészeti Akadémiára. Ő azzal a feladattal bízott meg, hogy vegyek részt a Restaurátorképző Tan-

széken folyó képzésben. Így, immár 11 éve a könyvkötés különböző technikáit és a könyvrestaurálás gyakorlatát oktatom.

Milyen típusú műtárgyakkal, milyen anyagokkal dolgozol a legszívesebben?

Valójában minden anyaggal szívesen dolgozom, így például nagyon szeretem a barokk bőrkötéseket és a puhatáblás pergamen köteteket is. Időnként oklevelek és térképek restaurálását is elvállalom.

Te a szakmai körökben ismert vagy a textilkötések restaurálásáról is. Mik voltak a legemlékezetesebb munkáid?

Nos, itt vissza kell kanyarodnom az Osztrák Nemzeti Könyvtárban eltöltött évekhez. 2006-ban azt a feladatot kaptam, hogy a díszteremben található erősen megrongálódott könyvek restaurálásában vegyek részt. Ennek a munkának a során feltűnt nekem, hogy a bőrkötések között számtalan, igen erősen megrongálódott 17–18. századi textilkötés is található. Ezek a sokszor pazar díszítésű selyem és bársony kötések nagyon felkeltették az érdeklődésemet. Mag. Christa Hofmann, a restauráló műhely vezetője kifejezetten támogatja, hogy ezzel a témával kiemelten foglalkozzak. Így ebből egyedülálló és kiemelt gyümölcsöző együttműködés kerekedett Elisabeth Macho-Biegler textilrestaurátorral. A két szakma csodálatos párosításával sikerült nagy lépést tennünk a kicsit mostohagyermekként kezelt textilkötések restaurálásban. Az akkor kidolgozott módszereinket a Nemzeti Könyvtárban azóta is használják.

Eljárásaitokat nemzetközi konferen-

cián előadtatok, de publikáción keresztül is eljutott a restaurátorokhoz. A Bécsi Napló előző számát a Te képeid díszítik. Hogyan készültek ezek a papíralapú művészi alkotások?

Ezek a képek két, a könyvborítókra is használt papírfestési technikával készültek. Mind a két technikának hosszú történelmi háttere van. A 17. században megnőtt a kereslet a színezett papírok iránt. Gyakran alkalmazták a keményítőes papírt, amely vízben oldható festékekkel színezett keményítő felhasználásával készül. A papírfelületre felkent nedves keményítőbe különböző formájú eszközökkel rajzoljuk bele a motívumokat.

A másik módszer az úgynevezett márványozási technika, ami feltehetően Kínából és Japánból a 3. századból származik, majd később, kereskedelmi utakon, Törökországon keresztül jutott el Európába. Előállításuk kémiai eljárás alapján, nevezetesen két anyag összeférhetetlenségén. *(Feltehetően meg kell említenünk Halfer Józsefet, az egykor Budakeszin élő papírmárványozó és festékgyáros nevét, ő készítette a márványozáshoz szükséges speciális festékeket és világszerte ismertté tette a technikát. Á.Á.)*

Bár restauráláshoz, hiányok pótlására, rekonstrukcióra ezeket a papírokat ma már az etikai változás miatt nem használjuk, a technikák ismerete és kipróbálása a mi szakmánkban továbbra is az alapismeretek közé tartozik. A készítésük pedig, bátran mondhatom nagyon szórakoztató és izgalmas.

Képeid engem is lenyűgöznek. Színes papírfestmények, amelyek szó szerint megőrzik ujjaid nyomát. Sok sikert és örömet kívánok munkádban és a papírfestésben!

Készítette ÁDÁM ÁGNES

MARGARETE WAGNER

Feßler Ignác Aurél kalandos élete

A nyugat-magyarországi burgenlandi Zurndorfból (Zurányból) származó Feßler/Fessler Ignác Aurél (1756–1839) szokatlan életét nagymértékben meghatározták korának jelentős politikai és ideológiai megrázkódtatásai, amelyek ütköztek idealista, de rendkívül eredeti személyiségével, és rendkívül sokoldalú és eredményes irodalmi tevékenységet eredményeztek. Először a miszticizmustól, majd a Mária Terézia korai késő janzenizmustól indítva, mint tanulásra éhes fiatal szerzetesnek hamar kétségei támadtak, ezért a felvilágosodás és a humanista eszmék hatására a jozefinizmus követője és szabadkőműves lett. Később áttért az evangélikus hitre, azt követően a kanti filozófia, majd a fichtei idealizmus hatott rá, de élete végén visszatért a spiritalizmushoz.

Anyjának tett fogadalma miatt vonult kolostorba. Miután Pozsonyban és Győrött latin iskolákba járt, 1773-ban a Székesfehérvár melletti móri kapucinus rendbe lépett, de skolasztikus filozófiai tanulmányai mellett titokban belemerült a felvilágosodás kori írások tiltott világába, amely kifejtette kritikai képességét. Besenyői, nagyvárad és schwechati kolostorban élt, majd 1779-ben Mödlingben szentelték pappá. 1781-ben Bécsbe költözött, hogy további teológiai tanulmányokat folytasson, és ő volt az első, aki Ausztriában a kapucinus rend tagjaként doktorált. Egyetértett Joseph Valentin Eybel (1741–1805) kánonjogással, aki – a jozefinizmus jegyében – az egyház és az állam szigorú szétválasztását hirdette, valamint a Bécsi Egyetem Teológiai Karának akkori elnökével, Franz Stefan Rautenstrauch (1734–1785) prelátussal, aki 1774-ben Mária Terézia megbízásából több mint egy évszázadon át érvényben lévő teológiai tantervet készített. Egy kolostori botrány arra készítette Feßlert, hogy írjon II. József császárnak annak a férfinak a sorsáról, aki 52 év embertelen börtön után meghalt, és megjelentette a *Was ist der Kaiser? Verfasst von einem Kapuzinermönch* (1782) (*Mi a császár? Egy kapucinus szerzetes írása*) című írását. A császár ezután szigorú vizsgálatot rendelt el a monarchia minden kolostorában, de Feßlert fogadalma megszegésével vádolták, és csak miután letöltötte büntetését, Rautenstrauch közbenjárására tudott javítani a helyzetén, bebizonyítva ártatlanságát. 1784-ben császári intézkedéssel felmentették a kapucinus rendből, kinevezték a keleti nyelvek és az ószövegségi exegézis professzorának a galíciai Lembergben. Olvasta Baruch de Spinoza írásait, és hatásukra csatlakozott a szabadkőműves páholyhoz a *Phoenix zum runden Tafel* (Kerekasztal főnix).

Számos héber és keleti tankönyv, valamint drámai próbálkozás mellett ekortájt írta első történelmi-didaktikai regényét Attila, König der Hunnen (*Attila, a hunok királya*), August Meißner (1753–1807) és Christoph Martin Wieland (1733–1813), az előbbi és az utóbbi szatirikus eleme, de a frivolitások nélkül. Elvetette a „történelmi regény” kifejezést és „történelmi leírásként” akarta értelmeztetni a művet. 1788-ban a porosz-sziléziai Boroszló városába kellett menekülnie, mert papi ellenfelei megrendezett perrel fenyegették meg Sidney

című tragédiája miatt. 1796-ig Erdmann von Schönaich-Carolath örökös herceg tanítója volt Beuthenben. Egyre inkább az írásnak szentelte életét, megalapította a „*Gutesthuer*” oder *Evergeten* („*Jó ajtó*” vagy *Örökkévalóság*) nevű titkos társaságot a szabadkőművességen belül. 1791-ben áttért az evangélikus hitre, és boldogtalan házasságot kötött, amely 10 év után válassal végződött. 1793/94-ben megjelent két-kötetes, szintén nagyon személyes vonatkozású, erkölcsfilozófiai eszmékre épülő életrajzi regénye *Mathias Corvinus, König der Hungarn und Herzog von Schlesi-en* (Corvin Mátyás, Magyarország királya és Szilézia hercege) címmel.

1796-ban Berlinbe került, számos folyóirat szerkesztője lett, különféle egyesületeket alapított, mint például *Gesellschaft der Freunde der Humanität* (Emberieség Baráti Társasága), más néven Berliini Szerdai Társaságot (1783–1798) és a *Feßlersche Mittwochsgesellschaft*, (Feßleri Szerdai Társaságot) (1895–1806). Együtt dolgozott Johann Gottlieb Fichte (1762–1814) filozófussal, segített megreformálni a porosz *Royal York zur Freundschaft* nagypáholyt, és annak nagymestere is lett, de 1802-ben lemondott. Feßler, aki elutasította a páholyok titkosságát, a szabadkőművességről írt műveivel érdekes betekintést nyújtott ezekbe a titkos társaságokba.

Ezt követően Németországban utazgattott, melynek során számos ismeretséget kötött különböző területek jelentős tudósaival és művészeivel. 1798 és 1807 között jogi tanácsadóként dolgozott az Új-, Kelet- és Dél-Poroszország katolikus osztályán. Ekkor vált el és 1802-ben feleségül vette egy gyáros lányát. Végül úgy szabadulhatott meg állandó anyagi nehézségeitől, hogy 1803-ban egy Berlin melletti birtok tulajdonosa lett.

Eközben, válaszul Napóleon Németországra gyakorolt növekvő nyomására, II. Ferenc császár lemondott a német birodalmi császári méltóságról, és I. Ferencként osztrák császárrá koronáztatta magát. A Napóleon elleni negyedik koalíciós háborúba Poroszország is bekapcsolódott, ennek következtében Feßler 1807-ben elvesztette fizetését és birtokát, és ismét elszegényedett. Egy évvel később újabb, Magyarország történetével foglalkozó kötetet jelentet meg, *Die großen drey Könige der Hungarn aus dem Arpadischen Stamme*, (A magyarok három nagy királya az Árpád-törzsből), amely tartalmazta a Szent Istvánról, a Szent Lászlóról és Könyves Kálmánról párbeszédes formában készített életrajzi leírást, valamint válogatás nélkül felvázolja számos más ország történelmét.

1809-ben meghívták Szentpétervárra a keleti nyelvek és filozófia professzorának. Az orosz törvényhozó-bizottság levelező tagja és tanácsos lett, de 1810-ben állítólagos ateista kijelentései miatt elbocsátották. 1811 és 1813 között a Volga közepső részén fekvő szaratovi kormányzóságban, Volszkban filantróp oktatási intézmény felügyeletét vette át, és ott telepedett le. Ez idő alatt kezdte írni *Die Geschichte der Ungarn und ihrer Landsassen* (Magyarok és lakóik történetét), amely 1825-re tíz kötetre nőtt. Távol otthonától Feßler *Joseph von Hormayr zu Hortenburg* (1781–1848) történész és poli-

hisztor ösztönzésére Magyarország történetének német nyelvű feldolgozásával hozzájárult egy nagy osztrák történelmi szinopszis kidolgozásához. A cél az volt, hogy az 1806-ban alapított osztrák többnemzetiségű állam az összes osztrák nemzetiség történetének megismerése révén az összetartozás érzését közvetítse, hogy az ország jelentős költői is alkotásának hazafias témájú irodalmi műveket, és népszerűsíthessék azt. Feßler számos pozitív előítéletet és sztereotípiát közvetített történelmi munkájával Magyarországról és a magyarságról, valamint új anyagokat adott a 19. században oly népszerű történelmi drámák számára.

1815-ben az Alsó-Volga vidéken, a Volgográd melletti Sareptában telepedett le családjával. Megismerkedett a morva egyházzal, és síkra szállt a volgai német telepesek érdekeiért. Amikor a sors következő csapása megfosztotta egyik gyermekétől és megélhetésétől, mélyen átélt pietista jámborságban végre belső stabilitásra talált. 1817-ben újabb fordulat következett. Megkapta fizetését és a szaratovi evangélikus konzisztórium zsinati testületének felügyelőjévé tették meg, ill. az akkor cári, ma finnországi Borgå svéd kisebbségének püspökévé. Számos intézkedést tett az evangélikus egyház újjászervezése és az iskolareform érdekében. Harmadszor is megnősült. 1827-ben I. Miklós cár (1796–1855) megbízta a protestáns egyházi alkotmány újraszervezésével és kinevezte a szentpétervári protestáns egyházközösség tanácsosává. 1833-ban nyugalomba vonult. 83 évesen halt meg.

Az orosz evangélikus egyház szervezése és a volgai németek iránti elkötelezettsége nagy jelentőséggel bírt. Rendkívül termékeny szerzője volt egyházi, vallási, szabadkőműves, esztétikai, filozófiai, filológiai, történelmi és önéletrajzi írásoknak is. Többnyire magyar hazafi szemzőgéből íródott történelmi műveit gazdag, de válogatás nélkül feldolgozott forrásanyag jellemzi. Német nyelvű magyarságtörténete révén képes volt széles körökkel megismertetni Magyarországot és Kelet-Közép-Európát, és megnyitni ezt az értékes irodalmi anyagforrást az osztrák költők számára.

Fordította: FETES KATA

Munka után jólesik az (újság)olvasás

KOVÁCS ATTILA

Emlékek

Nyári szél lopja
Őszi szél hozza vissza
Gyermekekacagás

Napnyugta

Füledt nyáreste
A tóban lusta béka
Lopja a Napot

Elmúlás

Múló idővel
Távolodik a jelen
S közel a múlt

Merengő

Közel már az Ősz
De talán van még idő
Egy szép új sírra

Franciska

Ő már nincs velünk
Csak üres kutyaszemek
Keresik messze

Pillanat

Csak hideg keze
Melegíti szívemet
Maradj még, így jó

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

A dekoratív és a funkcionális besorolás alternatívája között keresve a megoldást jelen esetben ugyan nem egyetlen tárgyhöz, hanem az aratáshoz választottunk ábrázolásokat és pedig a jól ismert és elismert Karal Viola ceruzavégéről. Az Erntedankfest – aratási hálaadás aktuális gondolata készített erre. A pozsonyi születésű és évtizedek óta Középpulyán élő és alkotó művésznő mára letűnt életmód jeleneteiből választott témakört, és ez az aratás – új kenyér fogalomköréhez kapcsolódik. Nem filmszerűen, hanem ihletettségi hatásfokon jelenetek meg az egyes ábrázolások, amik a munkában megjelenő embert emelik ki. A ceruzarajzok elnevezése is erről tanúskodik.

Idézzük fel és időzzünk el a képeknél; a művész keze által átlényegült világ egy-egy villanását mondhatjuk magunkénak, nem feledve, hogy az örökkévalóság egy-egy szelete a megrajzolt pillanat.

Karal Viola (szül. Miklós) most búcsút vesz Pulyától; családi okokból Karentiába költözik.

BOTOS FERENC

Őszi szonáta

hulló vízcseppek
kottáznak tiszta hangzást
hajnali erdőn

*

lombok zenéje
egyszólamú a széllel
többi már csend

*

már őszi szegfű
virít a réten: szólj hát
tücsökrekvien

*

ködből, levélből
elevenedő sóhaj
késő őszi szél

KORTÖRTÉNET

A szavak szonettbe terelése

Ádám Tamás balladás regényéről

Ádám Tamásban nem tud megpiheni a költő. Mondom ezt amiatt, mert új kötete lényegében utazások, találkozások, pillanatok, de elsősorban mámorító emlékek lenyomatainak gyűjteménye. Kicsit olyan, hogy azonnal egy távoli aszociációval kezdem, mint a Boschba és Brueghelbe oltott Bansky, mármint korunk nagy ismeretlenjének kidolgozottabb munkáira (Devolved Parliament, Keep it Spotless, Love Is In The Air, Barcode Leopard, Show me the Monet, stb, stb...) gondolva, no de máris önellentmondásba keveredtem, hiszen Banskyn talán épp a (címetek már mellőzném) néhány vonallal, pár perc alatt falra „skicelt” rezignáltan szomorú „bonmot-karikatúrák” tették s tartják nagygyá, nem a galériák milliókra taksált „Bansky-bizniszei”(Amire persze ő is csattanós választ adott, ama elhíresült – az aukció közben bezúzott – árverési gesztussal.)

No, tényleg kanyargósra vettem itt az Ádám-kötetről szőtt bekezdéseim, de a rend kedvéért máris visszacsatlok ahhoz, kiemelve a benne található illusztrációkat, amelyek – épp így – többek a karikatúránál, de nem törekednek az árnyalt, szépen eldolgozott arcvonásokra; az arc lényegét (s talán a pillanatét) adják vissza, *Gerencsér János* rajzai bárha konkrét jelenségek a csehók és restik mélyvizéből, de lehetnének elképzelt arcok egy Hrabal, vagy Szomjas film forgatókönyve nyomán. Ahogyan Ádám Tamás ál- avagy szabadszonettjei is egyfajta átmenetek – egyértelműen a valóságban gyökereznek, ám a versek sorjázása közben mintha már az elképzelt film peregne előttünk, egy nagy utazásról, lassan fakuló emlékek visszarebenéséről, a múlt mélyrétegeibe pillantásról – az élet, no nem annak hidjáról, hanem a *közben* lassan alánk korhadó létra fokairól. Ama órákra, mikor az utazó megpihen, s betér az ivóba, csárdába, kapeleiába, avagy tavernába, esetleg, afféle világutazóként, a Pomme de Pin lármájában bújik meg, ellesve-tanulva – ahogyan Villon tette valaha – a kagylók szelengjét.

VISSZAEMLEKEZÉS

A Bécsi Napló előtörténetéből

Hanák Tibor alig harangozta be, hogy Bécsi Napló nevű lap még nem volt, mindjárt jött a reklamáció a 2. számban: de igen, 1946–47-ben már létezett ilyen nevű újság. A későbbiek folyamán kérésünkre Erdős Péter fiatal történész szegődött a történet nyomába, s az osztrák napilapok tudósításai alapján megírta a lap kifüstölésének történetét (Erdős Krisóf: Turcsányi Gyula és a Bécsi Napló 1946–1947, Bécsi Napló, XXIII. évf., 2012/3. szám; ugyanaz: A Bécsi Napló és a megszálló szovjetek esete a lap felszámolásában, ugyanitt, 2012/4. szám). A főszerkesztőről csupán annyi volt megtudható, hogy időben sikerült tova jutnia Svájcba.

A szabadeurópás Bálint gazda naplóját olvasva meglepő adatokkal szolgál erre vonatkozólag. Az akkor Saalbachban tartózkodó emigráns csoportot felkereste az eredeti Bécsi Napló főszerkesztője, s az eseményről 1947. október 14-i bejegyzéssel így számol be Czupy Bá-

lgy utazik, emlékeit idézve, vagy épp friss élmények hangulatát rögzítve az olvasó, Ádám Tamás kocsmaszonettjeit olvasva. Mert a szerző általi műfajmeghatározás szerint erről van szó, s a versek valóban a szonett megsokkott formáját öltik, de ritmusuk, lejtésük el-eltér a klasszikus petrarca-i, avagy shakespeare-i poéta-szolgálati szabályzattól. A rímek változnak, ritkán bár, de felbukkan az asszonánc „lettél // kezét ... felét // csekély” (Klub), a középrím („rendkívül illatos, költőnk másnapos” (Furmint), füzérrím („...ásított a sovány / kultúrház, mohás...” (Dobos), de a sorvégi kötött rímek is hol párosak, hol a bokorrím megoldásával élnek. Jellemző a jambikus lejtés megtartása, de észrevehetően azért, mert szerzőnk remek költő, több évtized „szakmai” gyakorlatával, így tehát kisujjában – avagy klaviatúráról lévén ma már szó – ujjbegyeiben van a szavak szonettbe terelése.

Ám a nevezett forma mégis másodlagos, Ádám úgy dolgozik, mint az a szabó, aki mértéket vesz a megrendelőről, majd látszólag engedi neki, hogy anyagot és fazont válasszon, de már tudja, hogy valójában mit s miből fog rászabni a kuncsaftra. Munka közben talán el-elmélázva az emlékeken: „*Skóciában nem láttam almáfát*” (Cider) „*Csak álltam a Balti-tengerrel szemben*” (Szép reggel), „*Pár könnyed lépés csak a szlovák határ*” (Sztrapacska Gemerrel), „*Katalinpusztánál rendre vétkezél*” (Megállító). S el-eltűnődve a rég nem látott vendégek sorsán, de: „*merészség sötét felhőkben kotorni*” (Átellenben), „*hirtelen jött a kaszás, váratlanul*” (Janika), „*Vérző gyomra jelzett, elmenet a falig*” (Audis Jóska), „*észre sem vette, mikor lett koldus*” (Huli). Igen, játszottam a sorokkal, elnézést, de ez talán jelzi azt, amire már utaltam: ez a kötet valójában amolyan személyes kocsmabédeker, pontosabban porlepte beadekker, megismételhetetlen találkozások, már csak emlékükre koccint-hatunk, vagy bezárt kricsmik, puccos

presszová glancolt, fényárban úszó helyek a Helyek helyett, már a romkocsmák sem hajznak a hatlépcsősre, vagy épp a csillagvizsgálókra, s hová tűntek az ifjúság bögrecsárdái, hová? Regényt olvasunk, egy utazását, az ifjúságtól, amikor „*erősítésnek jól jön pár unikum*” (Szertartás) az öregedés bölcsességéig – „*most a legértékesebb a rebetli*” (Ultizók) – tartó derűs szonettregényt. Amelynek írója, életszeretője, a sodródásban is figyelmes utazója pontosan tudja, hogy ezek a megpihenők s ezek a csaposok s ezek a lányok már sokezer évvel ezelőtt itt voltak, erre jártak, egy-egy alak mintha eleve ránőtt volna a pincefalra, ott a sarokban, nézd, az csak egy Gerencsér-rajz, nyugi, jó, akkor még maradunk kicsit, neveti ki önmagát a szerző, s majd, a szonett írásakor, visszatér benne a pillanat: s belopja soraiba Martialist, Villont, mind a bohém sorokba rejtett bánatot, de átsejlik e balladás szonettangulaton olykor József Attila is („tört száraz tófenék az arc, de ember. /.../ agyán pihennek elfáradt borok.” [Tanulmányfejl])

E József Attila-idézet summázza bennem Ádám Tamás könyvének értékét: erős számvetés, mégis könnyed, a nagy mesterszonettekkel megkoronázott monumentalitást szándékosan nem imitáló szelíd szabadszonettek ezek, olykor balladás zamatokkal; egy hatalmas Brueghel-pannó mégis, a klasszikus (szándékosan ezt említem) Carrying the cross (1564), Majewsky által filmre álmódott megelevenedése ez, ahogy a tömegben ott a múlt, a jelen („*arcot váltottak, megmaradt kenyérük*” [Aranykalászl]) és ott az elérhetetlennek tűnő krisztusi szeretet-jövő; a költő csak annyit tehet, hogy feljegyz, megörökíti és átadja a sokadik Golgota-testamentumok egyikét. Vegye, vigye, aki „*...elhitte, hogy messze még a csőd*” [Ivettke]).

Ádám Tamás: Kocsmadalok (szonettek). Hungarovox Kiadó, Budapest, 2025, 113.old.

TAMÁSI OROSZ JÁNOS

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 58.

Web: www.kozpontiszovetség.athttps://www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger:

Zentralverband Ungarischer Vereine u.

Organisationen in Österreich.

A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Jánosi Zoltán (Budapest), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Lengyel Ferenc, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSÁK:

Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölcskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), B. Szabó Péter (Zürich), Csinta Samu (Kolozsvár), Cs. Varga István (Eger), Fried István (Budapest), Friedrichné Iregy Annamária (Hamburg), Katona András (Szeged), Keszég Kornél (Berlin), Máté László (Kassa), Nagymihály Zoltán (Budapest), Neszméri Tünde (Dunaújfal), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumppler Diána (Bécs), Tamási-Orosz János (Budapest), Tómos Margareta (Szabadka), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs), Zolcer János (Kisvárd)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., IBAN: AT57201110000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 20,- Euro, Magyarországon 6300,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekey, Oakland, CA
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237

Hollandiában: Deuten-Makkai Réka

E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com

Tel.: 0031 6 144 250 84

IBAN: NL81 INGB 0002304058

Kanadában: Pannonia Books Ltd., Toronto,

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Ria Meszlényi, Basel,

E-mail: ria.meszlenyi@gmail.com

Tel.: 061 331 11 38, Mobil: 076 468 05 20

PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX

Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24

Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szerbiában: Tómos Margareta

E-mail: margareta.tomo@gmail.com

Szlovákiában: Benyák Mária

E-mail: mariabenyak@gmail.com

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat (fájlokat) nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda

H-9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.

